

Redactioneel

Van het bestuur

Het loopt weer tegen het eind van het jaar, de donkere dagen voor Kerst.

Het moet nog wel echt winter worden, de echte vliegende ijspegels zijn nog niet gearriveerd in onze regio. Terugkijkend: Een vogel moet erg zijn/haar best hebben gedaan om ongemerkt over ons gebied te vliegen, in ons gebied te broeden dan wel er te pleisteren. Overal staan de ogen en oren wijd open! Gierzwaluwonderzoek en gierzwaluwnestbescherming, vele sternes, een gezellig en soortenrijk najaarskamp op Schier.

Alleen de aandacht voor de contributie is nog steeds volstrekt onder de maat: zo'n 70 wanbetalers!

Verder: Het bestuur zou dolgraag versterking krijgen. Zoveel tijd kost het niet en het is samen leuk werk...

Plannen: zie het activiteitenoverzicht, eind januari vogeloverzicht, eind maart ALV, fotowedstrijd...

Namens het bestuur, Laurens Rietveld

Sluitingsdatum kopij volgende Mourik: 15 februari 2010

**Maandag 29 maart 2010 - Algemene Ledenvergadering
Wijkcentrum Burghardt, Burghardt v/d Berghstraat 114, Nijmegen
Aanvang 20.00 uur**

Voor het vijfde jaar op rij organiseert de Vogelwerkgroep Nijmegen een natuurfotowedstrijd. De wedstrijd is bedoeld om de natuur in en rondom Nijmegen letterlijk 'in the picture' te zetten en om (amateur)natuurfotografen uit de regio een podium te bieden om hun werk aan een breed publiek te tonen. De hoofdprijs bestaat uit eeuwige roem en de felbegeerde Gouden Bevertak. Deze wisseltrofee is momenteel in het bezit van Pauline van Marle die de wedstrijd vorig jaar won met deze schitterende foto van een Zwarte Roodstaart.

Meedoen staat voor iedereen open en deelname is eenvoudig. Alle foto's mogen worden ingezonden, mits deze in 2009 zijn genomen en wel binnen de grenzen van het werkgebied van de Vogelwerkgroep Nijmegen. Dit gebied omvat het Rijk van Nijmegen en het Land van Cuijk. Inzenden kan in de categorie 'Vogels' of in de "Vrije Categorie" (andere diergroepen, planten, landschappen en abstracte onderwerpen). De foto's moeten uiterlijk 31 december 2009 digitaal worden ingestuurd naar de vogelwerkgroep (info@vogelwerkgroepnijmegen.nl). Kijk voor het volledige wedstrijdreglement op onze site.

De foto's zullen worden beoordeeld door het internetpubliek én door een vakjury. De beste 12 foto's uit beide categorieën worden professioneel afgedrukt door Foto Verweij Nijmegen en zullen vanaf maart 2010 worden geëxposeerd in het Natuurmuseum Nijmegen. De prijsuitreiking van de Gouden Bevertak zal plaatsvinden bij de opening van de expositie.

Mijn ontdekkingsreis in ornithologisch Afrika

Marc de Bont, hermarc10@hotmail.com

De eerste keer dat ik naar Afrika ging was in mei 1989. Mijn goede vriend Cor woonde in die tijd in Benin. Daarvoor had hij al in Niger gewoond, maar had ik nooit de moed op kunnen brengen om erheen te gaan. Nu vond ik dat het er maar eens van moest komen. Mijn Frans was uitermate slecht ontwikkeld, maar dat was natuurlijk maar één van de redenen om niet in Niger geweest te zijn. Een andere, grotere reden, was dat ik het toch vooral heel erg eng vond. Die sprong in het diepe en duistere Afrika; hoe zou me dat vergaan?

Ik vond het een prettig idee dat ik in elk geval naar een bekende kon gaan die goed thuis was in de regio en die goed Frans kon. Ik zou in elk geval in goede handen zijn. Dus zo ging het dan ook. Ik kocht de beste vogelgids die ik kon vinden, boekte de goedkoopste vlucht en op een goede dag landde ik op het vliegveld van Cotonou, alwaar Cor me op stond te wachten. Menigeen die al eens in de tropen is geweest zal weten hoe het aanvoelt om uit een vliegtuig te stappen en die warme, klamme deken op je huid te voelen. En al die luchtjes. Zweet, stof, diesel, houtvuurtjes, eten, noem het maar op. Heel anders dan thuis, zoveel was wel duidelijk.

Nu, twintig jaar later, kan ik me nog goed herinneren hoe ik me vergaapte aan de rode aarde, de lemen hutjes, de gastvrijheid van collega's van Cor tijdens de lange reis naar het noorden, de uitgestrektheid, de rust. Maar die rust was natuurlijk relatief, want de lucht zat meestal vol geluiden. Ik was er in het begin van de regentijd en er klonken dag en nacht vreemde geluiden. Het getjirp van de insecten, het gezang van de vogels en het getingel van de kikkers waren er nog maar een paar van. Het leek nooit op te houden. 's Ochtends begon het al vroeg met vogels. Op het heetst van de dag waren er altijd de cicaden. In de avond wederom vogels en 's nachts, vlak boven mijn bed, de gekko's.

Ik ging natuurlijk niet alleen naar Benin om Cor weer te zien. Een belangrijke reden, maar voor mij net zo belangrijk was om de grote variëteit aan exotische vogels te zien, en daar werd ik niet in teleurgesteld. Er vloog van alles rond, maar ik had een groot probleem. Telkens als ik naar een vogel keek en bezig was uit te vinden wat het was vloog er weer een andere langs die ik niet kende en keek ik daar weer naar. Voordat ik wist wat dat er voor een was, kwam er natuurlijk weer een andere die ik ook niet kende. En zo ging het maar door. Op het eind van de dag had ik veel vogels gezien, maar ja, welke? Ik wist het niet. Was ik dan zo'n belabberde vogelaar? Ik was in elk geval ongeduldig, want doordat ik

me niet kon concentreren op één vogel om die op naam te brengen voordat ik naar een andere keek, kwam ik vaak niet verder dan: dat was een wever, dat was waarschijnlijk een honingzuiger en dat moet een buizerdachtige roofvogel zijn geweest. Frustratie alom.

Cor hielp me een heel eind op weg, maar al gauw kwamen er discussies. Was dat was ik had gezien nu echt wel een Grote Honingwijzer, of iets anders? Was die kleine koekoek nu een Diederik of een Klaas's Koekoek. En die wevers waren helemaal een gedoe. De mannetjes in prachtkleed zijn al moeilijk genoeg, maar dan de wijfjes, de jongen of de mannetjes buiten broedtijd. En de geluiden, waar ik in Nederland goed in was getraind hielpen niet echt veel. Hoewel, de Afrikaanse Koekoek was duidelijk herkenbaar. Hij zingt namelijk niet 'koekoek' met de hoge en klemtoon op de eerste lettergreep, maar heeft die op de tweede.

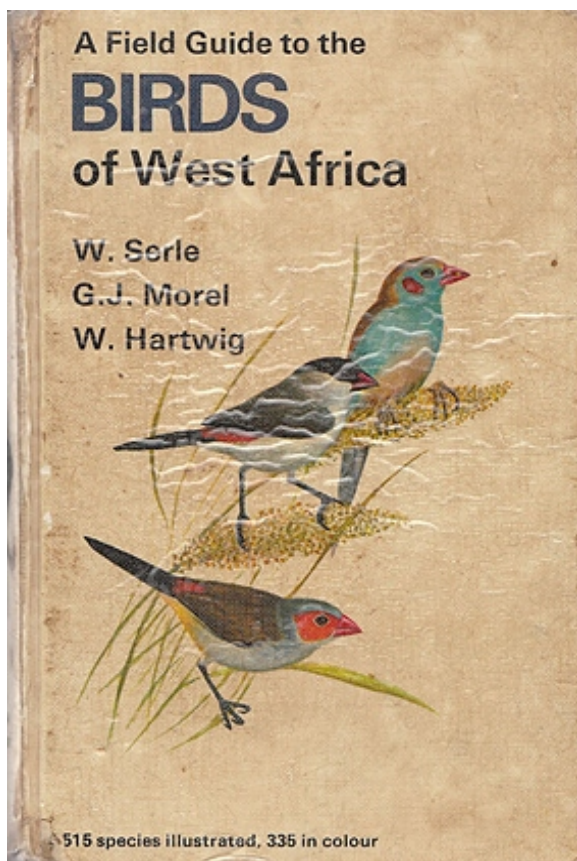

Foto 1: Kaft vogelgids West-Africa in 1989.

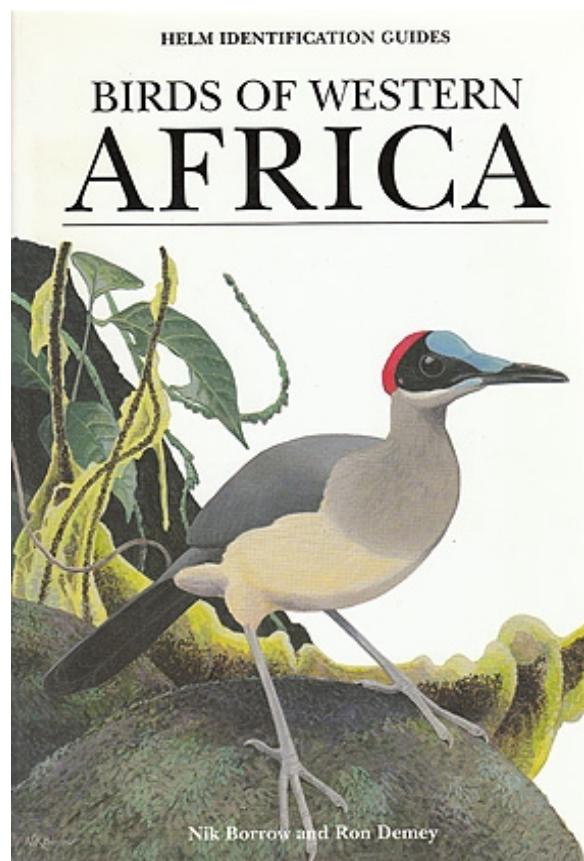

Foto 2: Kaft vogelgids West-Africa in 2002.

Ter illustratie heb ik wat plaatjes ingevoegd. Het zijn scans van vogelgidsen zoals ik die gebruikte. Foto 1 is de kaft van de vogelgids van West-Afrika die ik mee had. En geloof me, dat was de beste veldgids die toen verkrijgbaar was. Daarnaast heb ik van de gids die ik meer dan tien jaar later, in 2002, op vakantie meenam naar Nigeria, een afbeelding gezet (foto 2).

Foto 3: Welke wever was het nou?

lezen en daar viel mijn oog op iets vreemds. Het begrip 'allied species'. Hmmm, wat was dat nu weer. Maar liefst vijf andere soorten stonden daar beschreven (foto 4). Maar waar was hun plaatje? In de gids van 2001 zullen we maar zeggen, want echt, in die oude gids kon ik bladeren tot ik een ons woog, maar een afbeelding van de zogenaamde 'allied species' vond ik niet. Misschien is het daarom dat ik niet meer zoveel haren heb. Ik heb er toen teveel uit mijn hoofd getrokken om uit te vinden om welke soorten het allemaal ging. Had ik maar die gids van 2001 gehad. Foto 5 laat zien waarom. Daar staan tenminste alle kleden op en niet alleen maar van de mannetjes.

Het is niet alleen bij die vakantie in Benin gebleven. Ik ben van half september 1993 tot half maart 1994 samen met mijn vriendin Herma door negen landen in West-Afrika gefietst. Elke dag heb ik alle soorten die ik had gezien met een aantalsschatting aan het papier van het notitieboekje toevertrouwd. Daar heb ik later nog een verslag van gemaakt met verspreidingskaartjes. Lekker met de hand stipjes wrijven. De kaart van de Grauwe Buulbuul (foto 6) geeft in elk geval goed weer

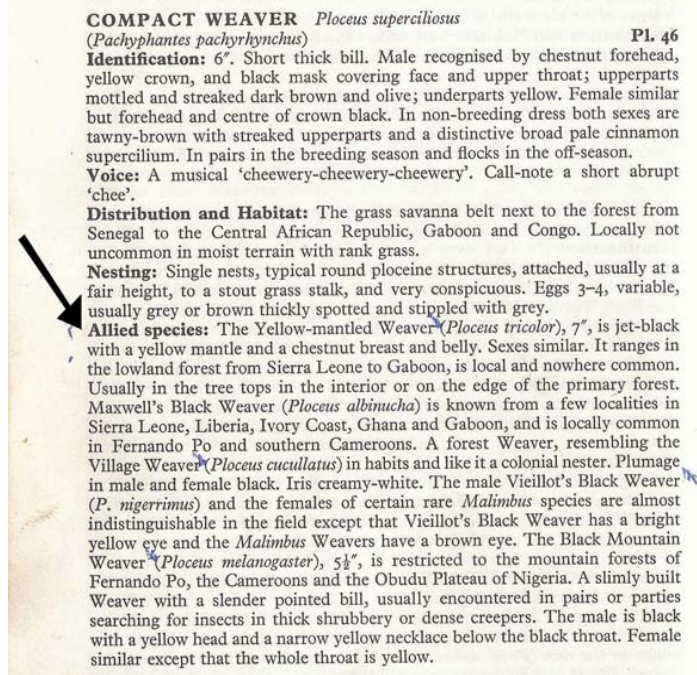

Foto 4: Allied species, wat is dat nu weer?

waar we geweest zijn. Daarna hebben we in het najaar van 1996 met de fiets drie maanden door Madagascar getoerd. Ook daarvan heb ik op dezelfde manier een verslag geschreven. Dat heeft me in elk geval geholpen om nauwkeurig naar de soorten te kijken en een idee te krijgen van de verspreiding. Twee jaar later, in februari 1998 heb ik voor langere tijd Nederland de rug toegekeerd. Het werd een sprong in het duister. Een baan op een afgelegen klein dorpsgezondheidscentrum in een dorpje genaamd Hwimo. Ik vond natuurlijk gelijk bekende soorten terug, herkende al vrij snel allerlei geluiden en aldaar heb ik de moed gehad om PTT-routes te lopen. Twee routes van elk 15 punten die ik eens in de drie tot vier weken liep. Het leek me een goede manier om gestructureerder te kijken naar wat er in de omgeving zat, welke verspreiding de soorten hadden en tegelijkertijd een idee te krijgen van het voorkomen gedurende het jaar met zijn seizoenen. Uiteindelijk heb ik toen in ongeveer twee jaar tijd 21.668 vogels geteld verdeeld over 162 soorten in een klein gebied rondom het huis waar we woonden (de Bont, 2002).

Later, in 2004 en 2005, hebben we twee jaar in zuidoost Soedan gewoond. Een regio die in een redelijk grijs verleden nog wel werd bezocht door vogelaars, maar die, door een aanhoudende burgeroorlog, al zo'n 20 jaar geen ornithologische aandacht meer had gehad. Door de ligging valt het gebied net buiten de geografische regio's die voor de bestaande vogelgidsen worden gehanteerd en dat leverde wederom een aantal moeizame determinaties op. Ik kan ondanks deze reden wel de gids van Oost Afrika aanraden. Erg goed met veel plaatjes, goede kleuren en een degelijke tekst (Stevenson & Fanshawe, 2001). Inmiddels had ik er lol in gekregen om ook de graszangers (Cisticola's) te determineren. Een groep die door veel vakantiegangers als lastig en daarom niet interessant wordt gezien. Met wat geduld (dat hebben veel vakantiegangers niet!) kon ik er echter wel uitkomen. Meestal dan, want voor deze groep is het wel erg belangrijk om de verschillende geluiden te kennen, omdat niet alle soorten zo eenvoudig op verenkleed zijn te determineren. Dat kan variëren per geslacht, leeftijd, regio en jaargetijde. De geluiden kunnen echter erg verschillen en het determineren vereenvoudigen. Vergelijk het maar met de grote en kleine karekiet, de bosrietzanger en anderen soorten uit die groep. Omdat geluiden niet in de gids stonden heb ik maar de hulp

Foto 5: De wevers in alle kleuren en kleden.

ingeschakeld van de British Library Sound Archive. Die waren erg behulpzaam door me, na betaling natuurlijk, een CD met vogelgeluiden toe te sturen. Ik had een lijst samengesteld van soorten waar ik problemen mee had om een eenduidige determinatie te maken en waarvan ik inschatte dat die in de regio zouden kunnen zitten. Dat heeft me erg geholpen en ik weet zeker dat ik daardoor meer plezier heb beleefd in het vogelen in de toch al prachtige omgeving waar we woonden. Uiteindelijk heb ik 12.074 waarnemingen opgeschreven, verdeeld over 310 soorten, gezien in het gebied waarin we werkten en daar een artikel over kunnen publiceren (de Bont, 2009).

Tegenwoordig is het allemaal een stuk eenvoudiger geworden. Je kunt erg veel geluiden op CD's kopen. Je kunt op Internet zoeken en vaak ook nog downloaden. Een goede site voor geluiden is <http://www.xeno-canto.org/africa/>. Een andere site in die veel info geeft en een actieve, zij het kleine groep van waarnemers en schrijvers heeft is <http://tanzaniabirdatlas.com/>. De eerste website heeft een afdeling voor elk werelddeel. De tweede gaat alleen over Tanzania. Verder kennen de meesten van jullie wel de 'Handbook of the birds of the World'. Er bestaat dus ook een site van, de Internet Bird Collection (<http://ibc.lynxeds.com/>). Ik prijs natuurlijk niet voor niets deze sites aan. Behalve het feit dat het gewoon leuke en goede sites zijn, kun je op alle drie ook nog foto's, geluiden en video's van mij terugvinden. Ik heb me namelijk niet alleen beperkt tot het kijken en luisteren naar vogels. Ik heb door de jaren heen ook geluiden opgenomen en later ook video-opnamen gemaakt. Beide activiteiten hebben erg geholpen met het determineren van verschillende soorten.

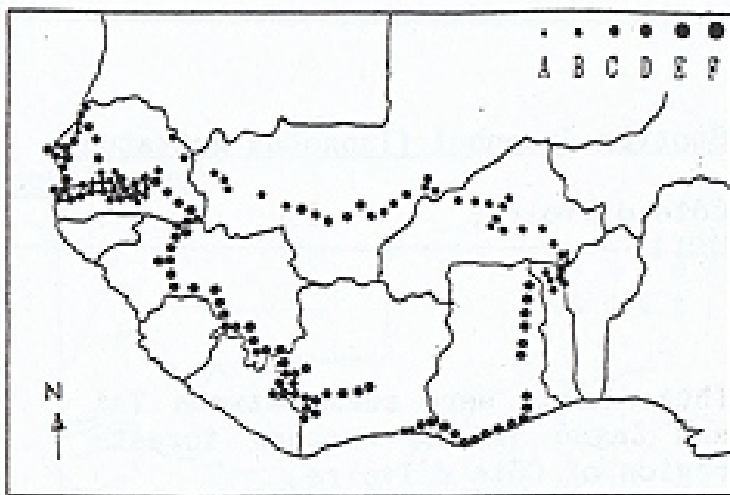

Foto 6: Mijn verspreidingskaartje van de Grauwe Bulbuul in West-Afrika.

Uit voortgaande blijkt wel dat ik door de jaren heen steeds beter voorbereid op (vogel)reis ben gegaan. Heel wat beter dan een decennium geleden. Laat staan hoe het voor ornithologen was om vijftig of meer jaren geleden naar exotische bestemmingen af te reizen. Denk je eens in dat je in 1883, met een expeditie naar de oorsprong van de Nijl of om territorium te verwerven voor een of ander land, in zuidelijk Soedan vastloopt en daar vervolgens tot 1888

verblijft totdat je gevonden wordt door een andere ontdekkingsreiziger. In de tussentijd verzamel je alle dieren en veel planten die je te pakken kunt krijgen als hobby. Dat is wat Emin Pasha heeft gedaan. Hij heeft in elk geval een klauwier naar zich vernoemd

gekregen, de Emin's Shrike (*Lanius gubernator*). Maar ook andere levende creaturen zoals een boom, een schorpioen en wie weet wat meer.

Ik vertel dit omdat mij, meestal door leken, wel eens de vraag wordt gesteld of ik wel eens een nieuwe soort heb ontdekt. Niet dus. Nee, zover heb ik het nooit geschopt. Wel heb ik ooit een tweede waarneming gedaan van een kleine soort ral in Nigeria, de Streaky-breasted Flufftail (*Sarothrura boehmi*). Wie in de gids van 2001 kijkt op pagina 412 ziet binnen Nigeria twee kruisjes staan. Die bovenste, die is van mij!! Stoer hè, dat je een vogelgids open kunt slaan en kunt zeggen: dat stipje, dat is mijn waarneming. Zelfs een van de weinige vogelfoto's die ik heb gemaakt is in een vogelgids geplaatst (Morris & Hawkins, 1998). Op pagina 259 staat daar een foto van de Amber Mountain Rock Thrush, afbeelding 223b. Dit kwam omdat ik het reisverslag van de fietsvakantie in Madagascar had opgestuurd naar de African Bird Club.

Waarom ik dit vertel? Niet alleen omdat ik er natuurlijk trots op ben. Vooral ook om erop te wijzen dat het vogels kijken in Afrika een bijzondere ervaring is. Het verrijkt je niet alleen met nieuwe ervaringen, maar het doet ook wat met je. Hier in Nederland is erg veel onderzocht. Dat kun je niet zeggen van veel andere plekken op de wereld, en al helemaal niet van Afrika. Daarom is het relatief eenvoudig om waardevolle waarnemingen te doen. Veel is nog onbekend. Daarom zou ik iedereen ook willen aanraden om het volgende te doen: Als je naar Afrika gaat, ga dan niet alleen naar gebieden die door georganiseerde vogelreizen worden bezocht. Die zijn veelal makkelijk bereikbaar en relatief veel bezocht. Vaak natuurlijk niet voor niets, want er is veel moois te zien. Buiten de gebaande paden zijn echter net zulke mooie gebieden te vinden. Soms zelfs mooier, maar zeker minder toeristisch.

Een andere tip is: schrijf alles op wat je ziet. Je kunt je nog zo goed voorbereiden, maar je weet niet altijd zeker of een soort die jij ziet al bekend is in die regio. Of misschien is het wel een bekende soort, maar blijkt de periode waarin je hem ziet niet bekend. Of het blijken er erg veel meer te zijn.

Zoals ik al zei, is er over vogels in Afrika nog erg veel onbekend. De meeste vogelaars die het continent bezoeken hebben geen uitgebreide kennis van geluiden, habitats, klimaatomstandigheden of geografische eigenaardigheden. Soortenkennis bij lokale vogelaars is relatief beperkt, als er al vogelaars zijn. Soms worden door bezoekende ornithologen alleen soorten die van thuis bekend zijn onderzocht (waar overigens erg veel nieuwe informatie uit kan komen betreffende distributie en aantallen).

Een andere tip is om je te beperken tot een kleiner geografisch gebied of tot een kleiner aantal soorten die je dan beter kunt bekijken. Zo ben ik nu bezig een stukje te schrijven over de Red-and-Yellow Barbet (*Trachyphonus erythrocephalus*). Ik dacht dat het leuke info zou zijn dat we een broedpaar in de muur van ons huisje in zuidoost Soedan hadden broeden. Blijkt dat de redacteurs van het tijdschrift *Scopus* geïnteresseerder waren in het feit dat dit broedpaar meerdere malen dat jaar had gebroed en eigenlijk in elke maand met broeden bezig was geweest. Dat was niet bekend uit het veld. En dat nog wel van een zeer opvallende, kleurrijke en luidruchtige soort die ook in Kenia broedt. Mogelijk wordt dat

stukje ook nog gepubliceerd, maar dat zit nog in de pijplijn.

Ik denk oprecht dat iedereen die een beetje goed oplet tijdens zijn of haar vakantie een steentje bij kan dragen aan de ornithologische kennis in Afrika. Dus als je op vakantie gaat naar Afrika (maakt niet uit waarnaartoe), of daar gaat werken, noteer dan wat je kan. Maar vergeet vooral niet te genieten van al het moois om je heen. En daarmee bedoel ik niet alleen de bevederde vrienden. Geniet van de mensen, de geuren, de geluiden en de warmte. Ga buiten gebaande paden. Loop door velden en zie de vragende gezichten van de lokale mensen als je zegt dat je naar vogels kijkt. Ze snappen er niets van, maar wat geeft dat, je bent toch die rare blanke.

Literatuur

- BORROW, N. & DEMEY, R.. 2001. Birds of Western Africa. Christopher Helm, London.
- DE BONT, MARC. Report of a birding trip by bicycle. (1997). Eenmalig privéproductie.
- DE BONT, MARC. Avifauna of the Hwima area, Nigeria. Bull ABC Vol. 9 No 2 2002: 101-106
- DE BONT, MARC. Bird observations from south-east Sudan. Bull ABC Vol. 16 No 1 (2009): 37-52
- MORRIS, P. & HAWKINS F. 1998. Birds of Madagascar. A Photographic Guide. Pica Press, East Sussex, UK.
- SERLE, W. & MOREL, G.J. 1977, REPRINTED 1988. A Field Guide to the Birds of West Africa. William Collins Sons & Co Ltd, London.
- STEVENSON, T. & FANSHAW, J. 2001. Field Guide to the Birds of East Africa. T. & A.D. Poyser, London, UK.
- ZIMMERMAN, D.A., TURNER, D.A. & PEARSON, D.J. 1996. Birds of Kenya and Northern Tanzania. Christopher Helm, London.

Ja, het was dit jaar een vreemd kamp in alle opzichten. Met een afgrijselijk tekort aan historisch besef had Peter Hoppenbrouwers dit jaar het VWG-kamp gepland op Schiermonnikoog. Bovendien waren er – ook in afwijking met de traditie – enkel VWG-leden mee. En wat te denken van Jochem Kühnen die zonder verrekijker op kamp gaat en Ben Brouwer die vier kijkers meeneemt en het toch nog zo weet te regelen dat hij Jochem niet uit de brand kan helpen? Voorwaar geen goede voortekenen.

De heenreis op de boot was een kleine sensatie door de storm die er stond. Slechts na talloze pogingen lukte het uiteindelijk om op Schier aan te meren. Wat een schril contrast met de rimpelloze watervlakte op de terugreis twee dagen later.

We zagen een heuse Hop *Upupa epops*. Voor velen de eerste ooit in Nederland en voor Harry Nieboer onmiddellijk een alibi om meer dan 100 foto's te schieten.

Op elk kamp is er wel een dier waarmee de groep een speciale band krijgt. Zo heb ik Jolanda de Rotgans nog scherp op mijn netvlies staan. Dit jaar was dat Johnnie Muis die gecharmeerd door de warmte van de houtkachel onze woonkamer als domicilie gekozen had. Het beestje wist menigeen te vertederen en ontlokte zelfs aan de mannelijke deelnemers geen enkel gilletje.

Maar we kwamen dus voor de vogels. Wat duidelijk tegenviel was de zeetrek. Of het waaide te hard, of het was allemaal te ver weg of de vogels wilden niet. Troost werd dus vooral gezocht en gevonden aan de wadkant. Met name het jachthaventje leverde een fraaie bijdrage op met enkele spannende soorten zoals de Geoorde Kuifduiker en de Gekneude Frater.

Wat het eten en drinken betreft bleek al snel dat weliswaar drank aan menigeen goed besteed was (de voorzitter kan er wat van heb ik zelf helaas moeten vaststellen) maar dat groenten (met name worteltjes en spruitjes) duidelijk minder in trek waren. Daardoor zijn in ieder geval de waarneming van Klapster en Smelleken in een dubieus daglicht komen te staan.

De Kooiplaats bleek ook de tijdelijke standplaats van een aantal VWG-leden uit Arnhem. Opvallende was het gemak waarmee onze Cas Lankveld integreerde/aanpakte met die Ernhemmers terwijl dat voor Marc de Bont, (oud) Arnhemse VWG-lid, wellicht meer voor de hand had gelegen.

Aan gadgets of wat oneerbiediger, speeltjes ontbrak het niet. Sommigen dachten te kunnen scoren met een PDA of mobiel met toeters en bellen maar alleen Niki wist nitwitten aan zich te binden met haar iPhone met haast onbegrensde mogelijkheden en kosten.

De groep vertoonde in zijn geheel een markant gebrek aan kooklust of wellicht ook wel aan kookkunde wat volledig ten goede is gekomen aan de plaatselijke horeca. Zelfs uren in de kou buiten wachten tot eettafels vrij kwamen wist niemand zodanig te motiveren dat de pannen uit de aanrechtkasten gehaald werden. Lijkt mij een overduidelijk geval van gemakzuchtige welvaartsluiheid.

De cijfers: 14 deelnemers en 120 vogelsoorten waaronder als krenten Witbuikrotgans, Grote Jager, Drieteenmeeuw, Dwergmeeuw, Strandleeuwerik, Frater, IJsgors, Sneeuwgorst, Hop, Grote Pieper, Bonte Kraai, Kleine Bramsijs, Klapekster, Houtsnip, Jan van Gent, Smelleken, Bladkoning, Grauwe Pijlstormvogel, Beflijster, Paarse Strandloper, Grote Stern en soorten die voor de eilanden wat schaarser zijn de Ringmus (overigens zonder de door Peter geëiste bewijsplaat), Grote Zilverreiger en Geelgors. Achteraf gezien was Schier dus toch nog niet zo'n slechte keus van Peter.

Een wel erg tamme Hop. Foto: Peter Hoppenbrouwers

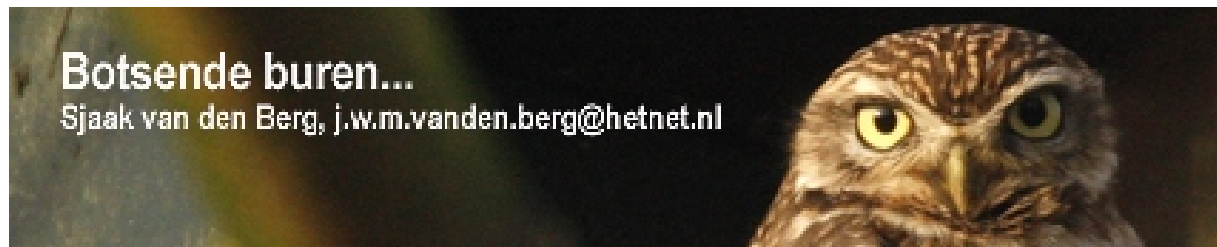
Luisteren naar een Bladkoning. Foto: Harry Nieboer

Een boot op het drooggevalen wad. Foto: Harry Nieboer

Altijd leuk, Strandleeuweriken. Foto: P. Hoppenbrouwers

Ergens in mei belde een vriend uit Beuningen ons op dat hij in de boom voor zijn huis waarschijnlijk een Groene Specht had. Vooral omdat ik al een hele tijd op zoek was naar een mogelijkheid om een Groene Specht op een verantwoorde manier te fotograferen vond ik dat wel leuk. De betreffende boom stond heel dicht bij het huis dus dat kon wel eens een buitenkansje zijn. En dat bleek ook het geval want het nesthol zat mooi in het zicht vanuit een balkonkamer. Wat wil je nog meer: balkondeur op een kier, gordijn op een kier, gemakkelijke stoel en loeren over en door mijn fototoestel naar de gang van zaken rond huize 'Groene Specht'. Er bleek nog wel een tak hinderlijk in de weg te zitten maar die hebben we wat opzij gebonden en toen had ik zicht zoals je dat kunt wensen.

Nou broedde in diezelfde boom al een Steenuil in een kast op een zware horizontale tak, die op ongeveer gelijke hoogte zit als het nesthol van de specht. Vorig jaar heeft daar ook een Steenuil drie jongen groot gebracht (eentje verdronk er in een waterbak). Ook dit jaar had de Steenuil weer jongen, al wisten we niet hoeveel en hoe groot ze waren. Het was de huiseigenaar al wel opgevallen dat de Groene Specht af en toe die grote tak op ging en daar dan een poosje bleef 'rondhangen'.

De eerste keren dat ik bij die boom en zijn bewoners op wacht zat, bleek dat de Groene Spechten (voortaan GS) waarschijnlijk nog kleine jongen hadden. Zowel man als vrouw kwamen af en toe voeren in de nestholte waarbij een van hen vaak langer op het nest bleef. Opvallend was wel dat alles heel stilletjes ging. Alleen als ze af en toe alle twee tegelijk in de boom waren, lieten ze zachte contact-roepjes horen. Pas rond begin juni voerden de spechten hun jongen vanuit de nestopening. Ik zat er af en toe overdag bij en kon een en ander aardig fotograferen.

De huiseigenaar bleef af en toe zien dat de spechten op de tak van de steenuilenkast vlogen en daar een tijdje heen en weer bleven lopen. Zelf had ik ook al gezien dat het mannetje GS de tak op ging waar de steenuilenkast staat en dan ging hij (altijd de man) naar binnen zitten loeren. Ik zag dat alleen 's avonds en dacht dus dat hij op zoek was naar een onderkomen voor de nacht. In de morgen van 9 juni ben ik vroeg gaan kijken en GS-

man was er ook vroeg; waarschijnlijk in de nestboom geslapen. Verschillende keren ging hij weer naar de uilenkast. Een keer zelfs tot in de opening en uithalend, pikkend in de opening van de kast. Wat er precies met de uilen gebeurde, was voor mij niet zichtbaar

Foto 1. Nest Groene Specht en tak met kast van Steenuil.

omdat de opening van de uilenkast vanaf mijn post niet te zien was (zie foto 1). Ik heb overigens nooit geluiden van de jonge Steenuilen vanuit de uilenkast gehoord.

Dus besloot ik nog maar eens wat later op de avond te gaan kijken wat er precies aan de hand was. De GS-man hipte weer een hele tijd als een stresskip op de tak heen en weer tot aan de uilenkast en af en toe zat hij weer naar binnen

te loeren met opgezette veren en kruin. Een korte periode was de GS weg en kwamen de twee jonge Steenuilen naar buiten. Toen de GS weer terug was gingen ze meteen naar binnen. Kort daarop vonden er twee heftige aanvallen door de adulte Steenuil plaats. Toen de GS-man met opgestoken kuif (zie ook foto 2) vooraan op de tak zat, deed de Steenuil plotseling, met zijn klauwen vooruitgestoken, een uitval naar de specht. Het leek erop dat ze alle twee achter de tak naar beneden tuimelden. De GS kwam binnen de minuut weer terug. De Steenuil deed meteen weer eenzelfde uitval en hij miste de GS op het nippertje. De specht verliet daarop het strijdtoneel. Dit gebeurde toen het al behoorlijk schemerde. Dit was overigens de enige keer dat ik dergelijke aanvallen van de Steenuil zag. Gezien de snelle reactie van de specht leek die er wel op voorbereid. Dit zou erop kunnen wijzen dat het wel vaker voorkwam.

Ook vloog de Steenuil een keer rechtstreeks de uilenkast in vlak over de specht heen. Maar bij het verlaten van het nest vloog hij de specht weer aan. Pas toen de GS in het eigen nest verdween en daar bleef, kwamen de twee jonge uilen weer te voorschijn en werden die ook gevoerd buiten het nest.

Op woensdag 10 juni ben ik weer gegaan en zat ik om 19.00 uur op mijn post. Die avond heb ik precieze aantekeningen gemaakt van wat er gebeurde vanaf dat moment en dat geef ik hieronder puntsgewijs weer:

19.35u: Groene Specht-man vliegt boven in boom. Blijft lang buiten zicht.

19.54u: GS-vrouw boven in boom. Man niet te zien.

20.05u: Man weer te voorschijn maar doet niets.

20.15u: Vrouw voert in nestopening.

20.20u: Man voert in nestopening.

Gaat daarna naar tak met steenuilenkast en loert in opening kast.

20.35u GS-man verdwijnt langs achterkant van tak.

21.00u: Een jong uiltje kort uit de kast.

21.30u: GS-man zit weer geagiteerd op tak.

Foto 2. Geagiteerde Groene Specht (man) met een Steenuil voor de kast op de achtergrond.

21.33u: GS-man weer naar kast en loert weer naar binnen.

Om 21.45u ben ik gestopt. Op donderdagavond ben ik weer geweest; de gebeurtenissen leken erg op die van de dag ervoor, behalve dat er geen feitelijke aanvaringen tussen de GS en de adulte Steenuilen plaatsvonden.

Op zaterdag 13 juni heb ik in de vroege ochtend nog een aantal uren geobserveerd wat er gebeurde. Hiervan weer een puntsgewijs verslag:

Aanwezig om 5.50u. Even later komt de zon op.

5.58u: GS-vrouw aanwezig. Blijft tegen boom zitten in het zonnetje. Jonge spechten af en toe bedelend uit de nestopening.

6.40u: GS-vrouw voert kort. Merels in de buurt alarmeren heftig: Steenuil in de buurt? Kan ik niet zien.

6.56u: Een juveniele Steenuil even uit de kast.

7.02u: GS-man voert en gaat weer de tak op maar buiten zicht. Roept luid. Steenuil adult voert regenworm: gaat zeer snel en is onmiddellijk weer weg. GS-man blijft in boom, rustend.

7.11u: GS-vrouw vliegt aan. Man piepend achter stam. Vrouw voert en verdwijnt.

7.18u: GS-man verschijnt weer op de tak met de steenuilkast.

7.25u: GS-man hipt naar de kastopening (foto 3) en pikt in opening. Hij haalt hierbij uit naar de jonge uilen in de kast. Dit blijkt uit het feit dat er donsveertjes aan zijn snavel zitten (zie foto 4). Pas om 7.40u hipt hij naar de stam hoog in de boom waar hij blijft tot 7.50u.

7.50u: GS-man voor een paar minuten op de tak. Gaat weer naar de stam en vrouw komt aan. Vrouw voert jongen. Vrouw blijft in boom tot 8.29u: rustend, poetsend, gapend, slapend.

8.29u: Jonge spechten bedelend. Vrouw verdwijnt en man is weer aanwezig. Man voert jongen.

8.30u: Man gaat weer tak op, gedraagt zich zeer geagiteerd en haalt weer uit naar jonge uiltjes in kast. Donsveertjes vliegen in het rond. 8.32u loopt de GS-man weer achter de kast door naar boven in de stam. Daar blijft hij tot 8.39u en verdwijnt dan.

Daarmee stopt voor mij ook deze sessie.

Zondag 14 juni vliegen drie jonge spechten uit. Ze blijven slechts kort in de buurt van de nestboom.

Dinsdagavond 16 juni zie ik de GS-man weer in de buurt en hij komt ook weer geagiteerd op de tak. Maar de jonge uiltjes hebben het nest inmiddels ook verlaten en twee van hen vliegen rond in de tuin.

Samenvatting

In een oude boom in Beuningen broeden een Groene Specht en een Steenuil in elkaars nabijheid. In de tijd dat specht en uil actief zijn, ochtend en avond, heeft de Groene Specht kennelijk last van de aanwezigheid in de directe nabijheid van het spectennest van de Steenuilen, in ieder geval van de jonge Steenuilen.

Foto 3. Groene Specht hipt geagiteerd naar opening in steenuilenkast.

De spechtman gaat na het voeren van de jonge spechten in de ochtend- en avonduren steeds zeer geagiteerd op de tak voor de steenuilenkast zitten en valt de jonge Steenuiltjes in de kastopening lastig. Hij pikt hierbij naar de jonge uiltjes wat blijkt uit de donsveertjes die daarbij soms rondvliegen en soms aan de snavel van de specht blijven kleven.

Het is opvallend dat alleen de GS-man dit gedrag naar buurman Steenuil vertoont.

De adulte Steenuilen vallen af en toe zeer heftig uit naar de specht maar die weet dat behendig te ontwijken.

De overlast van de buren zit de specht kennelijk hoog want twee dagen na het uitvliegen van de jonge spechten verschijnt hij nog weer geagiteerd op de tak waar de steenuilenkast staat. Ook de jonge Steenuilen zijn dan niet meer in de kast of op de tak.

Discussie

In de literatuur heb ik geen vergelijkbaar gedrag van spechten en Steenuilen kunnen vinden. Het zal ook niet veel voorkomen dat ze zo dicht in elkaars nabijheid broeden.

Wat is het dat de spechtman aanzet tot dit gedrag? En waarom alleen de man en nooit de vrouw? Geluid van de jonge uiltjes? Maar die zijn over het algemeen zeer stil. En als ze al geluid maken (voor mij niet hoorbaar) lijkt dat toch niet op de bedelroepen van de jonge spechten.

Gevaar van de uiltjes voor de eigen jongen van de specht? Maar de uilen lijken nooit in de directe buurt van het nest van de spechten te komen. Visuele overlast? De jonge uiltjes zitten veelal in de kast. Vaak kennelijk wel in de kastopening waar ze dan door de specht worden aangevallen. Het lijkt er wel op dat de jonge uiltjes zich gedeisd houden zolang de specht in de buurt is. Pas als het behoorlijk donker is en de specht verdwenen is, komen ze te voorschijn. Het zou ook kunnen zijn dat spechten, als holenbroeders, het niet hebben op Bosuilen, die in principe sterk genoeg zijn om een broedende vogel te overmeesteren of jongen uit te halen. Die aversie kan ze misschien een rood waas voor hun ogen geven wanneer ze de kleine uitvoering van de Bosuil voor zich hebben (suggestie Fred Hustings). Hoe dan ook: deze buren hebben een behoorlijke hekel aan elkaar!

Foto 4. Groene Specht met veertjes aan snavel na uithaal naar de jonge Steenuilen in hun nestkast.

Veranderingen in het telgebied van de Oude Waal vanaf 2000

Sjak Gielen, sjakgielen@glazenkamp.net

Inleiding

Er zullen niet veel lezers van dit artikel zijn die de Oude Waal niet kennen uit eigen ervaring. Het is immers het eerste, maar zeker niet het minste natuurgebied, dat je tegenkomt als je vanuit Nijmegen de Ooijpolder intrekt.

Iedereen weet natuurlijk uit eigen ervaring wel dat een maaltijd kan uitgroeien tot iets bijzonders door de toevoeging van een paar verrassende ingrediënten.

Welnu, deze gelijkenis schoot me te binnen toen ik dit stukje begon te schrijven.

In mijn telplot, de Oude Waal, hebben de afgelopen jaren namelijk een aantal interessante nieuwe ontwikkelingen plaats gevonden. Ook in de komende jaren zullen er nog meer spannende veranderingen gaan spelen. Maar over dat laatste wellicht in het volgende nummer meer.

Voor een duidelijker beeld is het wenselijk om eerst het gebied eens wat meer in detail te bekijken. Het gebied bestaat eigenlijk uit twee delen. In het westen ligt de Stadswaard en aan de oostkant eraan grenzend ligt de Buiten Ooij die in 1720 daarvan is afgescheiden door een dam die enige bescherming tegen hoog water bood.

Op de bijgevoegde kaart (zie pag. 102) zijn een aantal ruimtelijke eenheden binnen het hele gebied zichtbaar gemaakt. We maken in gedachten een rondje met de klok mee door het gebied en beginnen bij het Hollands-Duits Gemaal.

Daar is dan allereerst het haventje met het direct eraan grenzende Zeumke (1) dat tegenwoordig dus deel uit maakt van het grotere geheel van de Stadswaard (2). Ten oosten van de Stadswaard ligt het terrein van de Vlietberg (3), de voormale steenfabriek en later steenbrekerij met een aantal woonhuizen en woonboten die liggen in oude insteekhovens. Daar weer achter ligt een vrij ontoegankelijk terrein dat in de loop der jaren het terrein van de Cilieboer (4) is gaan heten. De plas tegen de winterdijk aan wordt ook daartoe gerekend.

Als we dan vanaf de winterdijk weer richting Nijmegen fietsen passeren we eerst de Zwarte Weg (5), een oude kavelscheiding, en daarna de rietlanden van de Tiengeboden buitendijks (6).

Weer iets westelijker ligt de Oude Waal (7) met het schiereiland (vroeger Middelwart geheten). Het enige stuk waar we dan alleen op afstand zicht op hebben gekregen bestaat uit weilanden en plassen van de oude Ossewaard en Sluiswaard achter de Oude Waal (8).

Foto 1: Kaart van de Oude Waal verdeeld in deelgebieden.

De afwatering van de hele Buiten Ooij gebeurt via de Waardse Sluis (9) die de Oude Waal verbindt met haar jongere zusje, de huidige Waal.

Beeldbepalend kenmerk van het gebied is allereerst het buitendijkse karakter. Van oudsher staat dit gebied bekend als de Buiten Ooij omdat het altijd aan de onveilige kant van de winterdijk lag en slechts door een lagere zomerkade en dan ook onafdoende beschermd werd. Elk jaar weer opnieuw komt het gebied in de winter en/of lente onder water te staan om vervolgens bij dalende rivierwaterstand weer tamelijk snel via de Waardse Sluis leeg te lopen.

De door de oplopende temperaturen toenemende verdamping helpt daarbij een handje. Minstens zo beeldbepalend als het buitendijkse karakter is echter de relatieve ligging van het gebied tegen de stad Nijmegen aan. Hierdoor behoren wandelaars met meestal niet aangelijsde honden, nachtvisser, wildkampeers en feestvierende geslaagde eindexamenkandidaten tot de vaste ingrediënten die onlosmakelijk verbonden lijken met de Buiten Ooij. Er zijn momenteel nog maar twee of drie relatief rustige enclaves binnen het gebied. Allereerst het lastig toegankelijke schiereiland. Dan de weilanden achter de Oude Waal en ten slotte het terrein van de Cilieboer met de schitterende meidoornhaag erachter.

Veranderingen vanaf 2005

Ik inventariseer dit gebied, samen met Jan Haverkamp, nu al vanaf ergens in de vorige eeuw en heb met name vanaf 2005 de veranderingen in snel tempo elkaar zien opvolgen.

Het begon in het voorjaar van 2005 met de ontwikkeling van de Stadswaard.

Het heeft ons altijd toch wel wat verbaasd dat de uiterwaarden aan de Bemmelse kant ornithologisch zoveel rijker waren dan aan onze eigen kant. Wij hadden weliswaar Kwartels en Kwartelkoningen (ook lang niet elk jaar overigens) maar de grote aantallen Grutto's,

Tureluurs, Veldleeuweriken, Graspiepers, Patrijzen en Gele Kwikstaarten van de Ambtswaard moesten wij ontberen.

Dat de relatief saaie raaigrashooilanden dus aangepakt werden, werd door ons zeker niet betreurd. Het gebied is weliswaar sterk aan het verruigen maar met de grote grazers is ook het aantal recreanten verrassend snel toegenomen. Pas dit jaar lijkt dit gebied voor het eerst ornithologische winst op te leveren.

Vanaf de winter 2005/2006 is Staatsbosbeheer, aanvankelijk voorzichtig en op kleine schaal, gestart met het sturen van de waterstand in het gebied middels de hoofdkraan, de Waardse Sluis. Vooral toen de boerenpercelen waren uitgeruild met binnendijkse gronden kon de manipulatie van de waterstand grondig worden aangepakt waardoor vanaf 2008 langdurige plasdras-situaties konden worden vastgehouden in het grootste deel van het gebied. Omdat er echter ook in 2006 en 2007 in respectievelijk mei en april extreem droge en warme weken waren heeft het hoog gehouden waterpeil ook in die jaren reeds een belangrijke positieve invloed gehad op de vogels.

In de tabel hieronder heb ik bewust gekozen voor het jaar 2000 als beginjaar van de vergelijking om de effecten van de algehele degradatie van de broedvogelbevolking van Nederland enigszins te kunnen uitschakelen. Ik heb in de tabel de jaren vóór de menselijke beïnvloeding van de waterstand bijeen genomen (2000 tot en met 2005) en die eerst vergeleken met de jaren 2006 en 2007 waarin de waterstand nog in beperkte mate kunstmatig hoog werd gehouden en daarna met 2008 en 2009 waarin de waterpeilverhoging nagenoeg gebiedsdekkende gevolgen had.

Dodaars, Bergeend, Krakeend en Kievit blijken gelijk te profiteren van de nieuwe omstandigheden en voor die soorten ligt de trendbreuk tussen 2005 en 2006.

Voor de overige soorten blijkt het effect pas duidelijk positief te zijn sinds de grootschaligere aanpak van de waterstandsverhoging. Met name de ontwikkeling bij de Zomertaling is een parel op het werk van Staatsbosbeheer te noemen. Bosrietzanger heeft natuurlijk vooral geprofiteerd van de verruiging van de Stadswaard.

De eerlijkheid gebiedt wel te vermelden dat met name de aantallen bij Scholekster, Kievit en Tureluur ook zijn beïnvloed door de populierenkap. Maar daarover verderop in dit verhaal.

<i>stijgers van het eerste uur</i>					
soort	2000-05	2006	2007	2008	2009
Dodaars	1 of 2	6	7	7	7
Bergeend	2 tot 4	8	9	9	6
Krakeend	5 tot 15	21	20	20	26
Kievit	van 17 naar 5	10	16	17	6
Bosrietzanger	tot 2004 maar 20	30	47	43	61
<i>latere stijgers</i>					
Zomertaling	1 tot 8	8	5	13	9
Kuifeend	meestal 7 of 8	7	6	16	14
Graspieper	2 tot 9	7	12	14	15
Roerdomp	0 of 1	0	0	1	2
Watersnip	laatste 4 jaar 0	0	0	1	1
Waterhoen	max 4	2	5	9	5
<i>dalers</i>					
Tijftjaf	30 tot 40	23	23	23	17
Fitis	14 tot 18	7	8	8	12
Blauwborst	3 tot 5	3	3	1	1
<i>onduidelijk beeld</i>					
Tureluur	gem. 5	4	5	8	5
Scholekster	3 tot 5	3	6	7	3

Tabel 1. Territoria in telgebied de Oude Waal, periode 2000-2009.

Wie ook duidelijk geprofiteerd hebben van de nattere omstandigheden zijn doortrekkers. De aantallen Groenpootruiters, Grote en Kleine Zilverreigers, Lepelaars, Ooievaars, Slobeenden, Grutto's, Bosruiters, Tureluurs, Wintertalingen en Krakeenden lopen soms verrassend hoog op. En als dan ook Kraanvogels aan de grond willen komen dan mag ik toch wel spreken van een tweede parel aan de SBB-kroon. In 2009 zijn ook twee Witwangsterns, een Reuzenster, een Snor en weer een Citroenkwikstaart waargenomen. Dat de Blauwborst geen behoefte heeft aan al die nattigheid moeten we dan maar voor kennisgeving aannemen.

Rijkswaterstaat vond het voorbeeld van de Oude Waal zo interessant, dat ze in de afgelopen zomer speciaal de onderwaterfauna hebben bemonsterd. Uit de gunstige ontwikkelingen valt vast iets te leren dat elders toepasbaar is.

Foto 2: Plasdras-situatie Achter de Zwartten met de Cilieboer aan de horizon. Foto: Harvey van Diek

Vanaf 2007 is SBB werk gaan maken van de uitbreiding van het rietmoeras. Allereerst werd massaal de wilgenopslag verwijderd die spontaan was opgekomen in het stuk dat in het noorden grenst aan de Tiengeboden buitendijs. In de jaren daarna hebben wilgen fanatiek geprobeerd de kop dan maar in andere gebieden op te steken en dat is ze al aardig gelukt in het iets zuidelijkere deel en op het schiereiland. Het wassende water, en anders Staatsbosbeheer, zal deze tegendraadse ontwikkeling hopelijk tijdig een halt toe roepen zodat het rietareaal wat robuuster van omvang kan worden. Die Bruine Kiekendief en Roerdomp van weleer willen we toch allemaal weer terug hebben! Of gaan uw voorkeur en medelijden uit naar de Fitis en Tjiftjaf die duidelijk te lijden hebben gehad van het verlies aan wuivende wilgentakken.

Vanaf 2008 heeft Staatsbosbeheer de stoute schoenen aangetrokken met het kappen van twee populierenstroken. Daar is moed voor nodig omdat het trotseren van de publieke opinie geen eenvoudige zaak is. Het kan leiden tot veel imagoschade. Blijkbaar is de bedoeling van het kappen toch goed genoeg uitgelegd aan het volk want tot echte massale verontwaardiging heeft het niet geleid.

Wel hebben in voor ons verrassende mate een aantal weidevogels positief gebruik gemaakt van die nieuwe natte leegte.

We hebben er ook wel iets voor moeten inleveren want Grote Bonte Spechten zullen zeker op zoek moeten naar nieuwe woonruimte. Pijnlijker is het verlies van het enige territorium van de Kramsvogel die in de westelijke populierenstrook huisde en de Wielewaal die in de oostelijke strook meermaals acte de présence gaf.

En dan is er sinds 2009 de totale ontmanteling van de Vlietberg. Er ligt nu een kaal en stenig terrein en we zijn benieuwd welke verrassingen dat dat ons gaat brengen. De verwachtingen zijn in floristisch opzicht hooggespannen maar ook op ornitologisch gebied kunnen pioniersoorten zoals de Kleine Plevier voor een aardige verrassing zorgen. Inmiddels is op dat terrein ook een kleine populatie van het Kalkdoorntje (sprinkhaan) aangetroffen.

Over de toekomstige veranderingen in het gebied wellicht het een en ander in het volgende nummer want er liggen plannen klaar om het gebied een nóg natuurlijker karakter te geven.

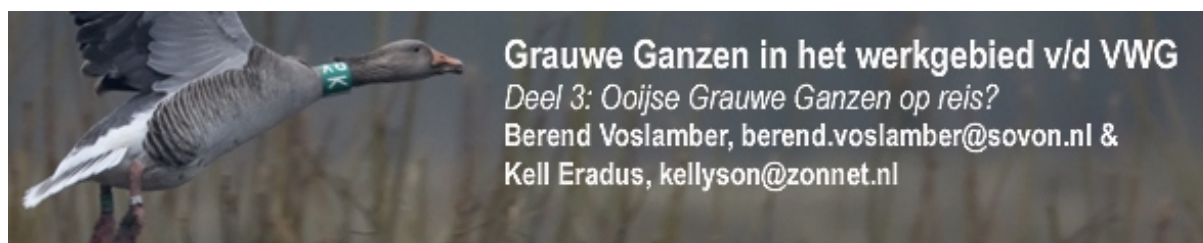
Foto 3: Luchtfoto van de Vlietberg, situatie voor 2009.

Foto: Google Maps

Foto 4: De Vlietberg is kaal, situatie maart '09.

Foto: Harvey van Diek

Inleiding

Vogelaars die vaak in de Ooijpolder komen, hebben het idee dat Ooijse Grauwe Ganzen altijd in die polder zitten. Dat ligt toch iets anders, zoals we in dit derde artikel in de reeks over de Grauwe Ganzen in de Ooijpolder zullen zien.

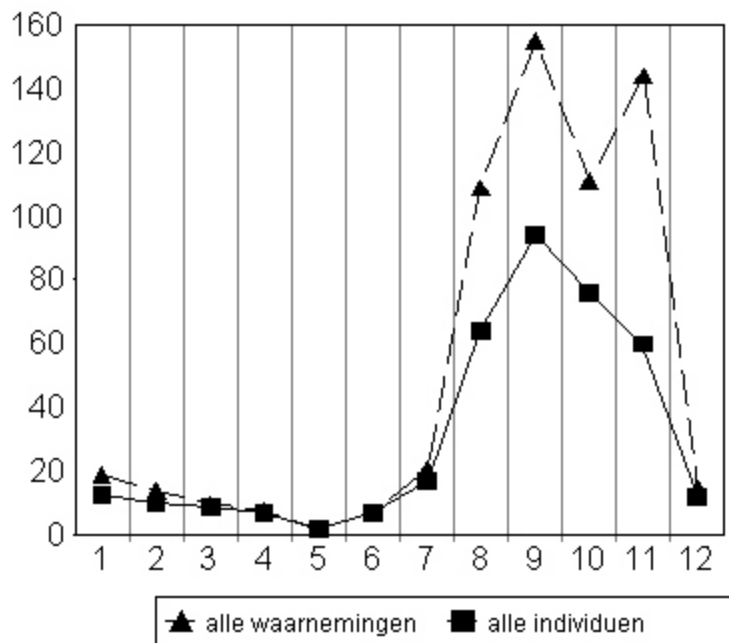
In de Ooijpolder zijn we sinds 1997 bezig met het ringen van Grauwe Ganzen. In de jaren t/m 2007 zijn 491 vogels met kleurringen geringd (halsband en/of pootring) (tabel 1). Als basis voor dit verhaal zijn ruim 65.000 aflezingen, die tussen 1997 en eind 2007 verzameld zijn, gebruikt.

Tabel 1. Overzicht aantal geringde vogels in de Ooijpolder, 1997-2007.

jaar	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Totaal
adult	23	8	6	10	17	20	10	7	19	16	19	155
terugvangst	-	9	-	1	2	3	1	2	4	6	2	30
juveniel												
metaal	18	6	-	-	2	-	-	-	8	-	-	34
pootring	-	-	6	5	9	10	5	12	3	4	13	67
halsband	21	24	21	32	23	28	24	18	24	37	23	275
Totaal kleur	44	32	27	47	49	58	39	37	46	57	55	491
Aantal buiten	11	18	14	14	53	81	52	61	44	52	37	

Wanneer zitten individuen buiten de Ooijpolder?

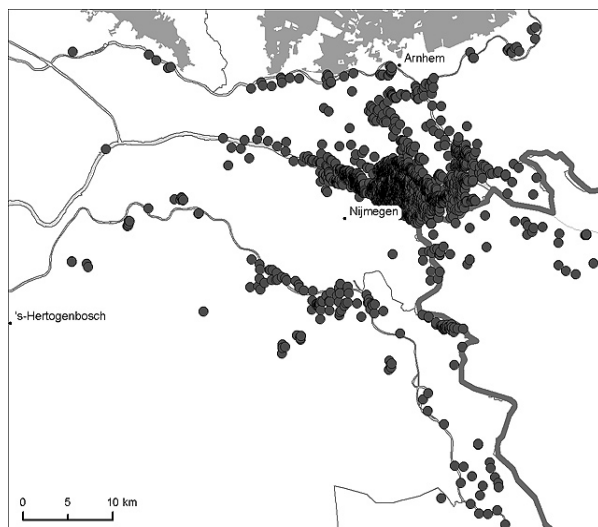
In ons eerste verhaal over de Ooijse Grauwe Ganzen (Mourik, 2007-1) lieten we zien dat in de maanden augustus-september weinig vogels in de Ooijpolder zitten (Voslamber & Eradus 2007). Het is dan ook niet verwonderlijk dat juist in die maanden veel van de geringde vogels elders worden waargenomen (figuur 1). Het aantal individuen dat in september buiten de Ooijpolder is gezien, is meer dan tien keer zo groot dan in de voorjaarsmaanden.

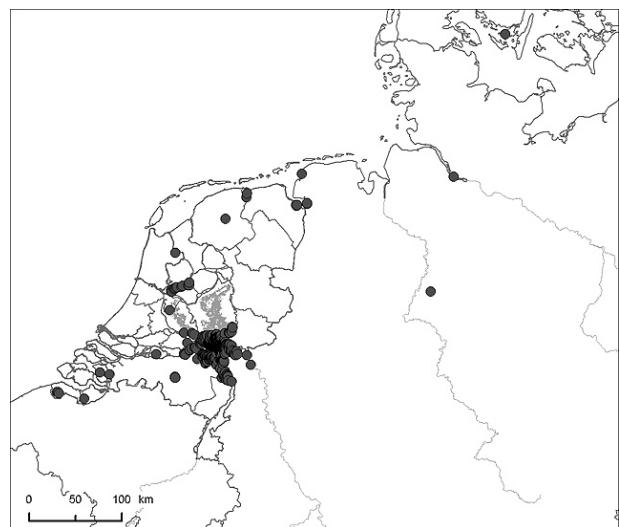
Figuur 1. In welke maanden zitten de vogels buiten de Ooijpolder? (zonder de vogels die zich elders hebben gevestigd).

Waar zitten individuen als ze buiten de Ooijpolder zitten?

Veel van de ganzen die buiten de Ooijpolder zitten, worden in de directe omgeving gezien (figuur 2). Hier zijn met name het gebied rond het Koningsven bij Milsbeek en de omgeving van de Kraaijenbergse Plassen in trek. Elk najaar kunnen op deze plekken meerdere verschillende individuen worden waargenomen. Soms worden individuen echter tot ver buiten ons werkgebied aangetroffen (figuur 3).

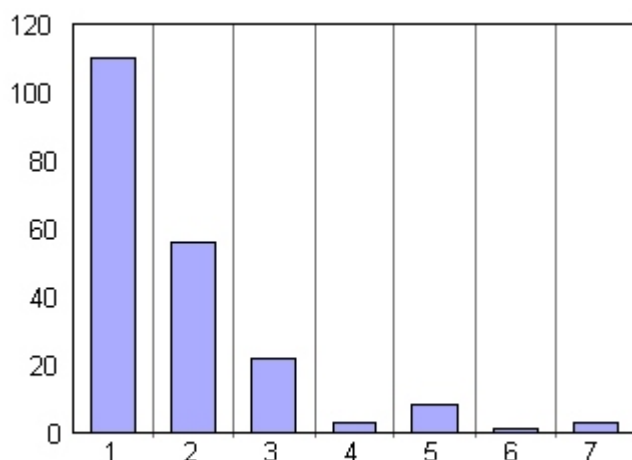

Figuur 2. Waarnemingen van alle geringde ganzen in de directe omgeving van de Ooijpolder.

Figuur 3. Waarnemingen van geringde ganzen uit de Ooijpolder buiten het werkgebied van de VWG Nijmegen. Eén waarneming van een vogel (JUR) die in de Coto de Donana werd gezien staat niet op de kaart.

De vogels die zich buiten de Ooijpolder wagen, doen dat vaak in slechts één, hooguit twee jaren (figuur 4). De groep die vaker dan twee jaar tot op grotere afstand van de vertrouwde geboortegrond is te vinden, bestaat uit slechts 30 vogels. Er zijn bovendien zeven vogels die zich min of meer voorgoed hebben gevestigd buiten de Ooijpolder.

Figuur 4. Aantal jaren dat een bepaald individu buiten de Ooijpolder is waargenomen. Het overgrote deel van de vogels 'durft' het in slechts één, hooguit twee jaar aan zich buiten zijn vertrouwde omgeving te bewegen.

Aanvankelijk gingen veel vogels in de eerste jaren (1997-2002) naar Meinerswijk (figuur 5). Na 2002 is nog slechts zelden een vogel gezien bij Meinerswijk. In latere jaren werden ook bij het Koningsven (Milsbeek, vanaf 2002) en rond de Kraaienbergse Plassen (vanaf 2003) halsbanden afgelezen. Vooral in de periode 2001-2004 zijn relatief grote aantallen individuen op alle drie de plekken gezien (tabel 2). Opmerkelijk is dat na 2004, ondanks het groeiend aantal halsbanden in de populatie, het aantal waarnemingen buiten de Ooijpolder afneemt.

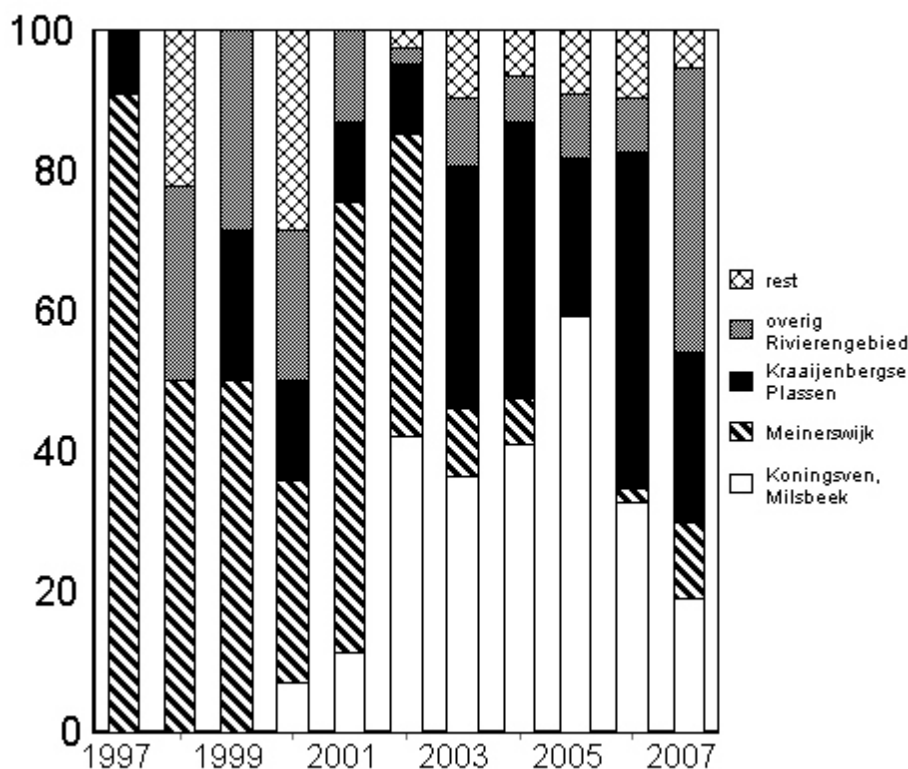
Niet alleen in de drie hierboven genoemde gebieden worden geringde vogels gezien. Het gaat daarbij om aanmerkelijk lagere aantallen. Vooral jonge vogels in hun tweede levensjaar kunnen op grote afstand van de Ooijpolder worden aangetroffen (zie verder).

Tabel 2. Aantal waarnemingen per jaar bij Kraaienbergse Plassen, Meinerswijk en Milsbeek.

Aantal individuen per jaar			
Locatie	Koningsven, Milsbeek	Meinerswijk e.o.	Kraaienbergse Plassen
1997		10	
1998		9	
1999		7	3
2000	1	4	2
2001	1	32	6
2002	34	33	6
2003	18	3	15
2004	25	2	23
2005	15		7
2006	13	1	18
2007	6	3	6
totaal	113	104	86
aantal individuen	76	78	60

Wat voor vogels?

Wat zijn dat nu voor vogels, die 30, die in meer dan twee jaren buiten de Ooijpolder worden gezien, en waar worden ze gezien? Deze individuen willen we er hier uitlichten. Het blijkt dat bij deze vogels hetzelfde patroon te zien is als bij de totale groep van zwervende vogels (tabel 3). In de beginjaren werden ze met name in de omgeving van Meinerswijk gezien en

Figuur 5. Verdeling van waarnemingen over verschillende gebieden buiten de Ooijpolder.

later vooral rond Milsbeek en de Kraaijenbergse Plassen. Opmerkelijk is dat individuele vogels niet jaarlijks naar dezelfde plekken gaan. Er is blijkbaar een reden waarom ze veranderen van voedselgebied.

Een leuk voorbeeld van een vogel die vaak buiten de Ooijpolder is gezien is JSS. Deze vogel werd als volwassen mannetje geringd op 13 juni 1998 op de paardenwei in de Groenlanden. Hij had dat jaar één jong. In het najaar van 1998 werd hij op 27 augustus waargenomen in Meinerswijk, maar daarvoor en erna zat hij steeds in de Ooijpolder of de Bemmelse Polder. In 1999 verbleef hij met vrouw (JBT) en drie jongen het gehele najaar in de directe omgeving van de Ooijpolder. In 2000 werd JSS eind oktober bij de Kraaijenbergse Plassen gezien. Zijn eerste partner was toen dood, maar hij trok toen al rond met een nieuwe partner. In 2001 werd opnieuw een uitstapje naar Meinerswijk gemaakt: op 12 september zat hij er eventjes, maar de dagen ervoor en erna zat hij 'gewoon' in de Ooijpolder of de Bemmelse Polder. 2002 Brengt een heel ander beeld. De vogel zit dan in november voor langere tijd bij het Koningsven bij Milsbeek. Opmerkelijk is

dat hij tussendoor op 19 november ook nog weer in de Ooijpolder was. In 2003 was JSS tijdens de zomermaanden een lange tijd 'zoek'. Van half maart tot eind augustus werd hij niet gezien. Vermoedelijk heeft hij toen ver buiten de Ooijpolder geruid (Oostvaardersplassen?). Na een tijdje in de Ooijpolder gezeten te hebben dook hij 21 sep-

Tabel 3. Verblijfplaatsen 30 vogels die vaker dan twee keer buiten de Ooijpolder e.o. werden gezien in 1997-2007.

Code	geringd	jaren	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
GJHZ	1997	3		Arn			Arn	Arn					
GJNC	1997	3	Arn					Milb	Milb				
GZ85	1997	5			Arn		Arn	Milb	Milb	Milb			
GJUN	1997	3			KrPI	Arn	Arn						
GJAS	1997	3						Arn/Milb	Milb	Milb			
GJBX	1997	3					Arn		Fle			Fle	
GJCE	1997	3	Arn	Duit		Wag							
GJRX	1998	4			Wag	Lau/Fle		Doll				KrPI	
GJSB	1998	2						Arn		Milb			
GJSS	1998	5		Arn		KrPI	Arn	Milb	Milb/KrPI				
GJSU	1998	4			Arn	Arn	Arn	Arn					
GJSX	1998	3			KrPI	Arn	Arn						
GJTB	1998	3		Arn/Duit			Arn/KrPI	Arn/Milb					
GZ30	1999	5					Milb/Arn		Milb	Milb	KrPI	Milb	
GZ40	2000	3					GoHa			KrPI		KrPI	
GZ51	2000	3						Arn/Milb	Milb	Milb			
GZ63	2000	3				KrPI		Milb		Milb			
GZAZ	2001	3						Arn			Rein	KrPI	
GZBC	2001	3					Arn	Arn/Milb	KrPI				
GZCC	2001	5					Arn	Milb	KrPI		Groe	Milb	
GZ83	2001	6					Arn	Arn/Milb	KrPI		Milb	Milb	Milb
GZNX	2002	3						Milb	Milb		Groe		
GZTS	2002	3						Arn	Arn	Wag			
GZTT	2002	3						Milb		Milb	Milb		
GZXZ	2002	3						Milb	Milb		Groe		
GZXA	2002	3									Milb	Milb	Milb
GZRS	2004	3							KrPI			Duit	Duit
GJUT	2004	4								Milb/KrPI	Milb	KrPI	KrPI
GJZX	2004	3									Milb	Duit	Duit
GK13	2005	3									KrPI	KrPI/Rein	KrPI

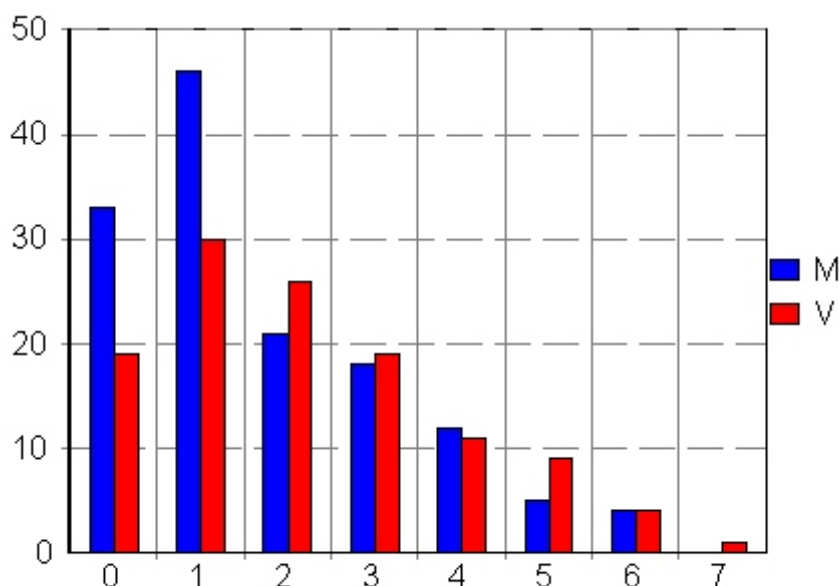
Arn = Arnhem vrnl. Meinerswijk, Doll = Dollard, Duit = Duitsland (Kleve, Emmerich), GoHa = Gouden Ham, Groe = Groesbeek e.o., KrPI = Kraaijbergse Plassen/Vilt e.o., Lau/Fle = Lauwersmeer/ Flevoland, Milb = Koningsven, Milsbeek, Rein = Reinderslooi, Wag = Wageningen

tember op bij de Kraaijbergse Plassen. Vervolgens zat hij op 22 oktober bij Erlecom om daarna op 26 oktober bij het Koningsven bij Milsbeek te verschijnen. Daarna werd hij nog een aantal keren in de Bemmelse Polder gezien met 3 februari 2004 als laatste waarneming. Kort daarop is hij vermoedelijk gestorven.

Een vogel die slechts in één jaar buiten de directe omgeving van de Ooijpolder wordt gezien, is de vogel met halsband ZTZ. Deze is als jong mannetje geringd op 21 juni 2002 bij de Oude Waal. Tot 28 januari 2003 bleef hij bij zijn ouders en zijn broers en zusters om daarna te verdwijnen. In april en mei van dat jaar zit hij toch weer in de buurt en wordt o.a. bij de Gendtsche Polder en de Oude Waal waargenomen. Dan is er even geen

waarneming, maar al snel duikt de vogel op in het Lauwersmeer waar hij op 13 en 20 juli wordt afgelezen. Snel daarna wordt hij op 24 en 25 juli waargenomen in de Leybucht bij Greetsiel in het noordwesten van Duitsland. In september en oktober wordt hij weer gezien en wel in de Johannes Kerkhovenpolder bij de Dollard. Twee weken na de laatste waarneming aldaar duikt hij op bij Nuland waar hij door Otto Kwak wordt gezien bij de Lithse Kooi. Op 2 december 2003 is hij weer terug in de buurt van zijn geboorteplek en wordt hij bij Fort Beneden Lent gezien. Vervolgens duikt hij, alhoewel onregelmatig, steeds in de buurt van Oosterhout/Weurt/Ewijk op. Het is onduidelijk of zijn vrouw broedt, hij is echter nog nooit met jongen waargenomen. De vogel leeft vermoedelijk nog steeds, alleen is hij zijn halsband kwijtgeraakt waardoor het moeilijker is waarnemingen te verzamelen. Op 13 februari 2009 had hij nog wel zijn groene pootring met dezelfde code (ZTZ).

Het blijkt dat vogels die verder weg zitten dan 'normaal', steeds als jong geringde mannetjes zijn. Ook bij andere ganzensoorten is dit de gewoonte. De mannetjes zijn degenen die nieuwe gebieden ontdekken en zorgen voor de genenuitwisseling. De jonge mannetjes blijken alleen in het tweede levensjaar meer weg te gaan (figuur 6). In de overige levensjaren is er geen verschil tussen mannetjes en vrouwtjes.

Figuur 6. *Grauwe Ganzen geringd als jong mannetje of jong vrouwtje: aantal individuen per leeftijdscategorie buiten Ooijpolder e.o.*

NB. Leeftijd 0 jaar is tot 1 januari, leeftijd 1 is 2-e kalenderjaar etc.

Waarom zitten Grauwe Ganzen buiten de Ooijpolder?

Waarom zitten de Grauwe Ganzen die in de Ooijpolder broeden niet het hele jaar rond in dat gebied? Er is hier toch ook het hele jaar voldoende voedsel? In de nazomer zijn hier bijvoorbeeld ook de nodige graanstoppelvelden. Blijkbaar is het voedsel dat deze velden opleveren niet voldoende voor alle ganzen die tot de Ooijpolder-populatie gerekend mogen worden. Op sommige momenten zijn bijna alle ganzen weg (Voslamber & Eradus 2007). De vogels die op plekken buiten de Ooijpolder verschijnen, zijn op zoek naar voedsel. Regelmatig komt het voor dat er in de Ooijpolder geen geschikte percelen met oogstresten beschikbaar zijn, terwijl die er op dat moment in de eerder genoemde gebieden wel zijn.

Het gaat daarbij om graanstoppelvelden (augustus/september), aardappel- en maïsakkers (oktober/november) en bietenresten (oktober/november/december).

Vogels die tot ver buiten de Ooijpolder worden waargenomen (figuur 3) zijn voor het overgrote deel ook mannetjes en dan met name jonge mannetjes in hun tweede levensjaar (figuur 6). Sommige van deze mannetjes zijn geëmigreerd, ze zijn gepaard geraakt met een vrouwtje uit een andere populatie. Bij ganzen bepaalt het vrouwtje waar gebroed gaat worden. Zij doet dat vaak dicht bij haar geboorteplek. Het mannetje gaat met het vrouwtje mee. Een deel van de mannetjes die een partner van elders heeft gevonden, heeft nu definitief het gebied verlaten. Zo zitten er enkele in de buurt van de Kraaijbergse Plassen (o.a. Z14 en Z38), eentje zit in Arnhem-Zuid (Z44) en eentje bij de Bergerhei (J80). Deze vogels komen niet of zelden terug naar de Ooijpolder.

Er zijn vogels die maar één keer in hun leven buiten de Ooij worden gezien (zie Voslamber 2007). Andere doen dat in meerdere jaren en op meerdere plekken, maar broeden in de Ooij.

Samenvattend kunnen we stellen dat de Grauwe Ganzen uit de Ooijpolder standvogels zijn. Een groot deel van de populatie zwervt in nazomer/najaar rond in de omgeving en slechts een klein deel gaat verder weg dan een kilometer of twintig van de ringplek.

Discussie

In de resultaten, die we hier presenteren, zit vermoedelijk deels een waarnemerseffect. Daarnaast is een deel van wat we zien zeker een gevolg van ontwikkelingen in de gebieden. Zo is er bijvoorbeeld in Meinerswijk in de loop van het afgelopen decennium een grote populatie eigen vogels ontstaan. Het is zeer aannemelijk dat er daar geen plek meer is voor vogels uit de Ooijpolder. Aan de andere kant is er in Meinerswijk de afgelopen jaren ook minder gekeken, maar dat is pas sinds 2004 terwijl de aantallen aflezingen na 2002 al afnemen (mededeling Vincent de Boer). In de afgelopen jaren is het gebied wel goed bekeken tijdens de maandelijkse watervogeltellingen van SOVON en dat leverde zo goed als geen waarnemingen van halsbanden op. In de Kraaijbergse Plassen wordt intensief gekeken sinds 2001 met direct een sterke toename in het aantal waargenomen halsbanden. Voor die tijd kwamen er natuurlijk wel vogelaars in het gebied maar die meldden veelal geen geringde ganzen (zagen ze die niet of deden ze alsof ze die niet zagen?). In het Koningsven bij Milsbeek is sinds 2002 regelmatig gekeken en dat gaf direct een sterke toename in het aantal waarnemingen. En in de Havikerwaard ten slotte is pas sinds 2007 goed gekeken in augustus en september en dat gaf direct een sterke toename in het aantal waarnemingen te zien (mededeling Bob Coenen).

Vragen

Na 2004 worden er minder halsbanden buiten de Ooijpolder gezien (zie tabel 1). Komt dit doordat de 'eigen' populaties op de najaarsplekken zijn toegenomen? Toch zijn er in die periode van het jaar niet veel vogels in de Ooijpolder; waar gaan die vogels naar toe?

Zo zijn er bij ons nog een aantal grote vragen: waar zit JUT in de winter? En waar zitten al die halsbanden die in een deel van het voorjaar en in het najaar niet in de Ooijpolder, maar ook niet bij Meinerswijk, Milsbeek of de Kraaienbergse Plassen zitten?

Niet elke groene halsband die we waarnemen komt uit de Ooijpolder. Zowel bij de Kraaienbergse Plassen als in de omgeving van de Ooijpolder worden vogels gezien die uit Limburg of uit de Biesbosch komen. Om hoeveel beesten gaat het? Door meer te ringen op andere plekken hopen we daar een beeld van te krijgen.

Daarnaast zijn er in 2009 twee vogels uitgerust met een GPS datalogger. Deze kunnen regelmatig uitgelezen worden en zo krijgen we hopelijk een beeld van de niet vermoede pleisterplaatsen van de Ooijse ganzen.

In een volgend artikel zullen we ingaan op de waarnemingen van vogels die elders geringd zijn, en binnen het werkgebied van de Vogelwerkgroep gezien worden. Wat voor vogels zijn dat, waar komen ze vandaan, wanneer zitten ze hier?

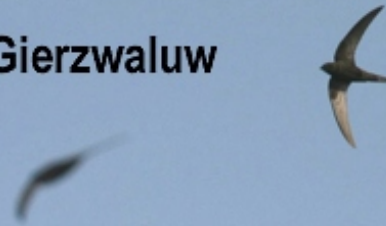
Literatuur

VOSLAMBER B. 2007. Grauwe Ganzen in het werkgebied van de VWG Rijk van Nijmegen. Deel 2: levensloop van paar JBE x JSN. De Mourik 33(2): 44-49.

VOSLAMBER B. & ERADUS K. 2007. Grauwe Ganzen in het werkgebied van de VWG Rijk van Nijmegen. Deel 1: aantallen en verspreiding. De Mourik 33(1): 21-29.

2009 - Het eerste Jaar van de Gierzwaluw

Jochem Kühnen, www.xjochemx.nl

Het eerste 'jaar van de Gierzwaluw' van de VWG zit er al weer bijna op. De Gierzwaluwen zelf vliegen al lang en breed rond boven tropisch Afrika waar ze geen enkel moment vaste grond onder de pootjes zullen voelen. Dat gebeurt pas volgende zomer weer, tenminste, voor geslachtsrijpe (twee jaar oude) vogels die een nestplaats kunnen vinden of al hebben. Maar van de vogels die afgelopen seizoen al wel aan nestelen toe zijn gekomen, is er toch al best een aardig aantal nestplaatsen op de kaart gezet, met veel dank aan iedereen die daaraan heeft bijgedragen. Niet alleen heb ik van VWG-leden veel nestplaatsen ontvangen, ook dankzij persberichten zijn nestplaatsen doorgegeven. Naast nesten op plaatsen waar ik ze wel verwacht had, zijn er ook nesten op min of meer verrassende plaatsen doorgegeven. In het Waterkwartier in Nijmegen bijvoorbeeld heb ik zelf, zoals ik zou verwachten bij zo'n oude arbeiderswoningenwijk, aardig wat nestplaatsen gevonden. Ook in andere oude wijken zijn, zoals min of meer verwacht, aardig wat nestplaatsen gevonden. Onder de wat verrassender locaties behoren flinke delen van Malden en de van Gierzwaluwnestplaatsen vergeven wijk Voorstenkamp in Nijmegen. In beide gevallen gaat het om redelijk jonge wijken waar sprake is van in meerdere woningen terugkerende bouwfouten. Terugkerende bouwfouten zijn een heel groot voordeel voor Gierzwaluwen die graag bij soortgenoten komen buurten en zo mogelijke nestlocaties leren kennen. Een kleine kolonie kan binnen enkele jaren uitgroeien tot een wijk vol Gierzwaluwen. Daar ligt ook meteen een levensgroot risico. Als zo'n Gierzwaluwrijke wijk in zijn geheel wordt gerenoveerd, kunnen makkelijk tientallen of honderden nestplaatsen verloren gaan. Mede daarom is het zo belangrijk om nestplaatsen vast te leggen. Als er plannen voor renovaties bekend gemaakt worden, kunnen we deze gegevens gebruiken om te zorgen voor voldoende vervangende nestvoorzieningen op de juiste plaatsen. Jammer dus dat er van alle woningen die op dit moment in het Waterkwartier gesloopt worden maar één is waarvan bekend is dat er zich een nestplaats in bevindt, terwijl het waarschijnlijk is dat er zich in de directe omgeving meer nestplaatsen bevinden. Maar het beschermen van nestplaatsen is niet het enige nut van inventarisatie. Er is nog steeds vrijwel niets bekend over de getalsontwikkelingen bij Gierzwaluwen. SOVON krijgt wel data van afzonderlijke gierzwaluwinventarisatieprojecten, maar een landelijk beeld is er nog lang niet. In Engeland staat de Gierzwaluw sinds kort op de Rode Lijst (Amber). In Nederland is de situatie misschien wel vergelijkbaar maar er zijn simpelweg te weinig gegevens om dat te onderbouwen. Ik hoop dat er volgend seizoen weer zo'n grote hoeveelheid nestplaatslocaties (hopelijk zelfs een grotere) op de kaart gezet kan worden. De kaart kan gevonden worden door op de VWG website rechts in het menu op het plaatje voor de verspreidingskaart 2009 te klikken. Helaas is de kaart verdeeld over twee pagina's. Het me nog niet gelukt alles weer op één pagina te krijgen.

Foto 1. Met de cursisten van de vogelcursus op het Zweefvliegveld in een poging trek waar te nemen.

Zelf ben ik niet geneigd mezelf als een erg 'werkend' lid van de VWG te beschouwen. Als ik om me heen de mensen zie die al jarenlang inventariseren, trektellen, de Mourik in elkaar sleutelen, de website opzetten en beheren, waarneming.nl laten functioneren, enzovoort, dan is mijn bijdrage maar beperkt. Maar goed ik ben met veel plezier met vogels bezig; laten we dus maar beginnen bij het begin zoals dat gebruikelijk is.

Ik ben opgegroeid in ZO-Brabant. In het kleinschalige boerenlandschap van die tijd waren veel vogels die nu schaars zijn, heel algemeen. Als kleine plattelandsongetjes waren wij zeer geïnteresseerd in allerlei beesten en dus ook in vogels. Maar dat verschilde nogal van het vogels kijken zoals dat nu meer gebruikelijk is, gelukkig. Toen deelden wij de vogels in onze omgeving eigenlijk in twee groepen in: nuttige en schadelijke. We besteedden elk jaar weer heel wat tijd aan het zoeken van nesten waarbij we die van de nuttigen natuurlijk met rust lieten. De schadelijken waren echter de klos. Bij ons in de buurt was het broedsucces van Ekster, Kraai, Gaai (Martkurf) en Houtduif heel gering. Aan de Houtduiven konden we zelfs nog een centje verdienen. Een of andere club zette een premie op elke dode Houtduif. Die premie kon je krijgen door de 12 staartveren in te leveren. En ik weet nog wel dat wij die staartveren ook verzamelden op de plukplaatsen van roofvogels. Goed, dat zijn voorbijge tijden maar zo heeft zich bij mij wel de belangstelling voor vogels vastgezet. En dat is met wat wisselingen zo gebleven. Al zijn er perioden in je leven dat het achter de vogels aanzitten op een lager pitje komt te staan; immers, kleine kinderen moeten groot worden en daar wilde ik wel een rol bij spelen. Maar geleidelijk krijg je daarin weer wat meer ruimte en krijgen vogels ook weer meer aandacht. Ik heb overigens jarenlang vooral via het IVN vogelaarswerk gedaan. Daar heb ik al ongeveer 20 jaar meegedaan aan de groencursus en daarin deed ik vooral het vogelgedeelte. In die tijd was ik de meeste tijd ook VWG-lid, zij

het slapend. Wat mijn VWG-werk betreft wil ik stilstaan bij de vogelcursus voor beginners die we net voor de derde keer hebben afgesloten en bij het trektellen.

De vogelcursus voor beginners

In de Groencursus werd bij veel mensen belangstelling voor vogels gewekt en al lang bleek er vraag naar een vogelcursus. Ik voelde er wel voor een cursus op te zetten en te verzorgen. In het IVN is het aantal vogelaars echter niet zo groot en ik wilde het niet te veel op een of twee personen laten aankomen. Vandaar dat ik bij de VWG ben gaan 'leuren'. Ik had namelijk in een of ander verslag gelezen dat de VWG wel weer een vogelcursus zou willen verzorgen maar ik begreep ook dat er geen cursusleider gevonden kon worden. Peter Hoppenbrouwers zal er misschien wel een sik van hebben gekregen maar we hebben vastgehouden aan het uitgangspunt dat we alleen een vogelcursus wilden doen als een gezamenlijke IVN-VWG cursus. En die is er ook gekomen. Intussen hebben we hem al drie keer verzorgd en de cursus was iedere keer binnen de kortste keer volgeboekt; dus vraag is er zat. In deze cursus voor beginners proberen we in vijf avonden en vijf excursies de cursisten op weg te helpen in het herkennen van de meer algemene vogels. We spreiden de cursus daartoe over de seizoenen en biotopen in onze eigen omgeving. We starten met de wintervogels en verder besteden we aandacht aan bosvogels, weidevogels, moeras- en watervogels en in het najaar de vogeltrek. De excursies doen we in de Ooij, op de Duivelsberg, in de Bemmelse Waard, de Gelderse Poort en tot slot kijken we naar trek op de Mulderskop. De avonden worden gevuld met bijdragen van zowel IVN'ers als VWG'ers en voor de avond over weidevogels hebben we Rowan Koster ingehuurd. Bij de excursies hebben we ook steeds VWG'ers ingezet al blijkt het vaak wel lastig om daar mensen voor te krijgen. En ik moet zeggen dat mij dat eigenlijk wel wat tegenvalt. Maar Peter zit zijn mensen goed achter de broek en met wat pijn en moeite lukt het dan veelal toch wel.

De cursisten zijn tot nu toe erg enthousiast en positief over de cursus. Door de cursus is het aantal actieve vogelaars en vogelaarsters in ons werkgebied toch weer wat uitgebreid. En het is erg gezellig om de cursus te verzorgen. Het volgend jaar organiseren we toch maar weer een cursus voor beginners. Er is wel vraag naar een vervolgcursus maar we komen er niet meer toe om die in korte tijd nog in elkaar te draaien. Eerst ook maar eens kijken hoe een en ander gaat lopen in het wijkcentrum in Hatert want we kunnen niet meer terecht in het lokaal bij Saturnus.

Trektellen

Ja en dan trektellen. Vogeltrek is een fenomeen dat me altijd al extra heeft geboeid. En het is met vogeltrek net als met veel andere zaken: het wordt interessanter naarmate je er meer van weet en meer van begint te begrijpen. Met trektellen ben ik voorzichtig begonnen door af en toe bij Fred aan te schuiven op de Mulderskop. Aanvankelijk maakte ik vaak op weg naar mijn werk een tussenstop op de Mulderskop om te kijken wat er zoal passeerde. Ik vond het wel heel lastig en snapte niet hoe Fred dat allemaal zag en hoorde. Maar al doende en met Fred als aanwijzer kreeg ik er toch ook wel wat greep op en het boeide me

zo dat ik er niet meer los van ben gekomen.

Fred heeft daar natuurlijk jarenlang meestal in zijn eentje geteld en toen ik bij hem aanschoof zaten we door de week veelal met zijn tweeën vooraan op de hei. Alleen in het weekend kwamen er vaak meer mensen. Wel kregen we daar geleidelijk meer last van een beperkt uitzicht door de bomen die vooral aan westkant ons het uitzicht ontnamen. En dan gaat het je steeds meer dwarszitten dat je vaak groepen vogels door de boomtoppen ziet schuiven die je niet gedetermineerd en geteld krijgt.

Dus op een gegeven moment zijn we af en toe eens op verschillende plekken op het zweefvliegveld gaan tellen, om uit te proberen. Dat bleek een prima plek wat gezichtsveld betreft, bereikbaarheid voor tellers uit Nijmegen en omgeving alleen 'verboden toegang'. Met wat overleg en afspraken over hoe we daar veilig kunnen gaan zitten tellen blijkt het medegebruik van het zweefvliegveld over en weer goed te bevallen. En nadat Fred weer voor zichzelf is begonnen in Limburg zijn Marcel en ikzelf als contactpersonen naar het zweefvliegveld gaan optreden. Wij voeren de telgegevens ook in op trektellen.nl. Via e-mail en internet verloopt dat vrij gemakkelijk en zo kan iedereen op de hoogte blijven van de aantallen en soorten vogels die we elk najaar de telpost zien en horen passeren.

En er is intussen een aardig vaste kern van tellers met daar omheen een vrij grote groep van mensen die meer of minder regelmatig meetellen. Het aantal dagen dat er geteld wordt, en ook het aantal teluren, ligt vrij hoog en men kan dus wel spreken van een aardige continuïteit van het trektellen op het zweefvliegveld Maldens Vlak. En ik wil er wel aan bijdragen dat de telreeks op deze post zo goed mogelijk op peil en in stand blijft.

Foto 2. Mijn vaste plek op het zweefvliegveld Maldens Vlak.

Foto: Sjaak van den Berg

Het samenstellen was door omstandigheden en de hoeveelheid meldingen een flinke kluit deze keer. Uiteindelijk lieten een pittige paar duizend waarnemingen zich toch weer samenvatten. Spectaculaire waarnemingen, door het warmere weer een paar late waarnemingen, vroege waarnemingen. Kortom, veel leesplezier!

DUIKERS TOT EENDEN Vanzelfsprekend was het Reindersmeer weer hét gebied voor de **Geoorde Fuut**. Tussen 15 juni en 20 sept werden er maximaal 45 geteld. Een paartje in zomerkleed speelde verstoppertje in de Hatertse Vennen en werd alleen 17, 20 en 21 juni en 11 juli gezien. De laatste vogel zwom 4 okt op het Reindersmeer. **Aalscholvers** hebben de Groenlanden in de Ooijpolder als broedplek ontdekt. Op 13 juli werd een nest met minimaal twee roepende jongen gevonden. Interessant is de melding van een **Roerdomp** op 20 juni bij het Eendenmeer bij Nieuw-Bergen. Een fraaie eerste zomer makke **Kwak** liet zich 21 en 22 aug van nabij bekijken op een vijver in Beneden-Leeuwen.

Kwak, eerste zomer, Beneden-Leeuwen, 21 aug. '09.

Foto: Menno Hornman

Volgens een dorpeling zou de vogel er al een tijd zitten. Na de 22e werd het stil, op 26 aug komt er ineens weer een melding uit deze hoek. Was het vorig jaar nog één en al

verwennerij, dit najaar werden slechts vier **Kleine Zilverreigers** gemeld. Die van 14 aug bij de Kaliwaal kan goed de vogel van 15 aug in de Bemmelse Polder zijn. Over de Gebrande Kamp vloog er 2 sept een naar het zuidwesten en in de Millingerhof zat 19 sept een vogel tussen de Grote Zilverreigers op de slaappleats. Op deze slaappleats werden overigens maximaal 83 **Grote Zilverreigers** geteld. Dat verklaart wellicht ook de soms hoge aantallen in de Millingerwaard (tot 30 okt max 38) en in de Erlecomse Waard (max 40 op 28 sept). Er bleek ook aardig wat beweging, gezien de resultaten op de telposten: Maldens Vlak kende 20 doortrekkers, Zowel de Gebrande Kamp als de Hamert 29 en De Kampen 17. Over Malden trok 31 okt een formatie van 16 Grote Zilverreigers en 1 nov vloog er één over Hees, Nijmegen. Over de A15 bij Oosterhout werd vanuit de auto 4 okt een overvliegende **Purperreiger** opgemerkt. Bij het Nieuwe Heerenven viel op avond van 29 juli een juveniele **Zwarte Ooievaar** in. Nabij De Horst bij Groesbeek liep er 8 aug een bij een elftal Ooievaars langs de Ketelstraat. De volgende dag liep een adult bij het Kranenburger Bruch. Twee juveniele vogels passeerden 15 aug de Hamert en konden na een tip ook nog boven de uiterwaarden ten westen ervan worden gezien. In de Kleine Vilt bij Beugen foerageerde er 20 aug een. **Ooievaars** brachten jongen groot in Gennep (één jong), in de Kekerdome Waard, in Kranenburg (twee jongen), bij Beugen (een jong) en op de Paardenwei in de Ooij. Bij De Horst foerageerde 8 en 9 aug een groep van 21. Langs het SOVON-kantoor cirkelden er 10 aug 19 naar het westen. Dezelfde dag werden er liefst 52 boven Heijendaal in Nijmegen geteld. 19 passeerden op 14 aug Wijchen en langs de A50 bij de Meilanden bivakkeerden er zo'n 30 op de lantaarnpalen. Zo'n 50 vlogen er op 17 aug langs de Uivermeertjes bij Druten en 22 aug werden bij Afferden 56 vogels geteld. Op 1 sept foerageerden er 28 bij Kleyen in Duitsland en zeven trokken 8 sept over Nijmegen en negen over het Maldens Vlak. Op 9 sept ten slotte werden 33 Ooievaars boven Elst gemeld. Behoorlijke aantallen **Lepelaars** verbleven van juni tot september in ons werkge-

Kleine Zwaan, Millingerwaard, Ooijpolder, 18 okt '09.

Foto: Menno Hornman

bied. Tussen 15 juni en 26 sept werden er maximaal 59 (op 21 juli) bij de Kaliwaal geteld. In de Loonse Waard werden tussen 23 juni en 12 sept regelmatig groepjes tot vier vogels geteld. Bij KBP 5 verbleven tussen 26 juli en 13 sept tot vijf vogels en bij plas 8 pleisterde een juveniel van 31 juli tot 9 aug, op 14 aug stonden er hier drie. Tweemaal trok een Lepelaar over Nijmegen; op 30 juni en 31 juli vloog een vogel over de wijk Hazenkamp. Op 19 sept stonden er drie in het Zwanenbroekje, en op 20 sept werden waarschijnlijk dezelfde negen bij zowel de Kaliwaal als in het Zwanenbroekje gezien. De laatste voor dit seizoen verbleef 17 okt bij de Kaliwaal. Pleisterende groepen **Knobbelzwanen** verbleven op KBP 5 en in de uiterwaarden bij Bergen. Maxima tot heden waren 28 op de KBP en 44 op 13 nov bij Bergen. De eerste **Kleine Zwaan** voor het najaar dook verrassend genoeg 18 okt op in de Millingerwaard en bleef tot het eind van die maand. Zes adulten trokken 2 nov over de Maas uiterwaarden aan de Kleefse Veerstraat, de volgende dag volgden negen exemplaren over het Maldens Vlak. Het grindgat bij Mill wordt gebruikt als slaapplek. Diverse keren werden hier groepen geteld met een maximum tot heden van 30. Verspreid over het zuidelijk deel van het werkgebied volgden her en der nog meldingen. De grootste groep, 51, trok 11 nov over de Kuilen bij Langenboom. Over de Querdamm in de Ooij trokken 6 nov de eerste acht **Wilde Zwanen** voor dit najaar. De volgende dag zwom een juveniel op KBP 5. Zomerwaarnemingen van een Rietgans waren 20 juni bij de Kaliwaal en 30 aug op de Zurepasweiden bij Sambeek. Een **Toendrarietgans** verbleef 18 juni in de uiterwaarden bij Afferden. De eerste Rietganzen kwamen vanaf 10 okt binnen, op deze dag drie over Nijmegen, de dag erna gevolgd door twee vogels over het Maldens Vlak en 36 over De Kampen. Eind oktober werden al hoge aantallen geteld, zoals 1300 bij de Eckeltse Beek bij Bergen op 25 okt. Op 13 nov liepen de aantallen zelfs op tot 330 aan de Ceresweg, 340 bij Bergen in de uiterwaarden, 1100 bij Well, 1250 bij de Eckeltse Beek en 3150 bij Heijen in de uiterwaarden. Tweemaal werd een groepje **Taigarietganzen** gemeld. Op 21 okt tien bij Zeeland in de Ooijpolder en op 10 nov vijf aan de Duitse zijde van de Querdamm in de Ooij. Op het grindgat bij Mill dobberde 2 okt al een **Kleine Rietgans**. Trektelpost het Maldens Vlak noteerde 10 okt twee doortrekkers, op 11 nov. werd er een gefotografeerd langs de Zeelandse straat en bij Wercheren in de Ooijpolder liep 12 nov een juveniel. Rond acht oktober begonnen de **Kolganzen** zich te roeren en werden op verschillende plekken doortrekkers gemeld. In de eerste week van november kwamen de grotere aantallen binnen, zoals 1800 op een slaapplek op de Hamert op 6 nov en rond de 7000 in drie groepen in de Ooijpolder op 10 nov. In de Lage Wijth bij Grave verbleef 23 aug al een ongeringde adulte **Dwerggans**. Op 16 en 20 sept werd waarschijnlijk dezelfde vogel bij de Kraaijenbergse Plassen gezien en na een waarneming op 29 sept bij Beers en 2 okt boven Escharen werd de vogel op 19, 20 en 23 okt weer op de Kraaijenbergse Plassen gezien. De fraaie escape witte fase **Sneeuwganzen** van de Regtersteegse Weiden bleek 16 en 31 okt nog steeds te leven. **Grote Canadese Ganzen** foerageerden in groten getale op 4 nov bij Milsbeek (200), op 6 nov bij Genneperhuis (270) en in de uiterwaarden bij Afferden (250), bij de Gebrande Kamp op 8 nov (360) en bij de Mookerplas op 13 nov (200). De gehele zomer werden solitaire of kleine groepjes **Brandganzen** gemeld, voornamelijk langs de Maas. Vanaf augustus liepen de aantallen op, met onder meer 77 bij Katwijk in de

uiterwaarden en 100 bij de Kraaijenbergse Plassen. Een slaapplek op het Driessensven werd 15 sept bezocht door zo'n 350 vogels. In de uiterwaard bij Aijen liep 7 nov een adulte **Rotgans** tussen honderden Kolganzen. Vanaf 15 juni tot in november werden **Casarca's** vanaf het Nieuwe Heerenven gemeld. Tot maximaal zes (15 okt) hingen er rond. Bij het Grote Grindgat van Weurt werden er 18 juli een, 31 juli twee en 16 aug een gezien. Op KBP 5 pleisterden maximaal twee vogels van 27 juli tot 18 okt. De Vilt bij Beugen herbergde van 13 tot 21 aug een vogel en in de Loonse Waard hing er een rond van 12 tot 16 sept. Daarnaast werden nog zeven waarnemingen doorgegeven. Sporadisch werden **Bergeenden** gemeld en dan voornamelijk op een aantal vaste plekken, zoals in de Waalstrang bij Lent maximaal zes tussen 17 aug en 3 okt, het Grote Grindgat bij Weurt op 4 aug (drie) en op 20 en 23 okt (drie). Bij de Lingeplasjes werden 14 nov twee adulte gezien en twee juveniele zaten 6 aug op de Gebrande Kamp, een ervan werd 18 en 21 aug nog gezien. Op het Nieuwe Heerenven pleisterde er een van 7 tot 21 aug. In de Oosterhoutse Waard werd tussen 23 juni en 18 aug onregelmatig een man **Smient** gezien, op 27 en 28 aug waren twee mannetjes in de Afferdense en Deestse Waarden aanwezig. Vanaf 12 sept komen de eerste wintergasten binnen, waarna er grotere groepen werden geteld, zoals 238 op 6 nov in de Oosterhoutse Waard en 250 op 14 nov in de uiterwaarden bij Wellerlooi. Grootste groepen **Krakeenden** zaten 6 sept in de Oosterhoutse Waard (60) en 10 sept op het Grote Grindgat bij Weurt (100). In het najaar liepen op een aantal plaatsen de aantallen **Wintertalingen** weer op, hoogste aantallen werden geteld bij de Kaliwaal op 9 okt (150), op de Hamert op 1 nov (217) en bij de Oude Waal op 8 nov (250). Enkele tientallen waarnemingen van de **Pijlstaart** werden doorgegeven, veelal van solitair. Bij de Oude Waal pleisterden er maximaal vijf tussen 29 sept en 5 nov en op de Lingeplasjes verbleven er zes tussen 3 en 21 okt. De grootste groep, veertien, zat 30 okt op het Reindersmeer. **Zomertalingen** zaten nog op diverse plaatsen. Langs de Kleefse Veerstraat in de Maasuiterswaarden bij Grave pleisterden er op 9 aug vijf, waarna er tot 24 aug nog twee bleven hangen. Tussen 15 en 30 aug zaten er tot zeven ex in de Lingeplasjes. Laatste Zomertalingen zaten 12 sept in de Bemmelse Polder, 16 sept (2) op het Eendenmeer bij Nieuw-Bergen en 8 okt op KBP 5. In de Gendtse Polder liep het aantal **Slobeenden** op tot 250 op 31 okt. 214 werden er geteld op 8 nov bij de Oude Waal. Wie wordt hier nu niet warm van: op 8 aug werd een heuse **Marmereend** op het Pikmeeuwenwater op de Hamert gemeld. Na meldingen in de zomermaanden, zoals drie bij de Oude Waal op 3 juli en acht op 20 juli bij KBP 5, liep het aantal **Tafeleenden** bij KBP 5 op tot 80 op 5 nov. Bij KBP 8 dobberden er 53 op 3 nov. Sta je meeuwenringen af te lezen op de Waalkade in Nijmegen, komt er een adulte man **Eider** over de Waal langs gevlogen. Dat overkwam een vogelaar op 19 okt. De nieuwe trektelpost De Kampen bij Gassel liet 1 nov van zich horen met een adulte vrouw **Zwarte Zee-eend**, die op de Maas voor de post kort aanwezig was. Zeer vroeg was de **Brilduiker** die 7 juli op de Hamert zat. De volgende melding kwam pas 18 okt van KBP 5. Een vrouwtje werd hier tot zeker 26 okt gezien. In de Millingerwaard zwommen 19 okt twee vrouwtjes en 21 okt waren er drie ter plaatse op het Reindersmeer. Op het grindgat bij Mill zwom 13 nov een adult vrouwtje met een gedeeltelijk roze snavel. Het eerste grotere groepje, acht, was 15 nov aanwezig op het

Reindersmeer. Langs telpost De Kampen trokken 27 sept de eerste twee **Grote Zaagbekken**. Pas op 19 okt volgde de tweede waarneming op KBP 7, waarna het weer duurde tot 8 nov met vier vrouwtjes op de Oude Waal in de Ooij.

SPERWERS TOT PLEVIEREN Naast 19 doortrekkende **Wespendieven** over Nijmegen op 19 aug kwamen eigenlijk alleen noemenswaardige aantallen van de telpost op de Hamert: 39 op 24 aug, 46 op 26 aug en 11 op 27 aug. De laatsten werden 26 sept bij Bergharen (drie) en 27 sept bij de Leemput van Milsbeek gezien. Het Duitse paar **Zwarte Wouw**, met ook dit jaar een geslaagd broedgeval (2 jongen geringd), zal ongetwijfeld verantwoordelijk zijn voor de vele waarnemingen in de Ooijpolder en rond Groesbeek afgelopen maanden. Waarnemingen buiten dit gebied zijn 18 juni over de Hamert, 4 juli over de Oosterhoutse Waard. De laatste werd 20 aug jagend bij Lent gemeld. Naast de **Rode Wouwen** over de trektelposten De Hamert (zes, o.a. drie op 9 okt) en het Maldens Vlak (vier), kwamen tussen 25 juni en 15 nov nog twaalf waarnemingen binnen. Vanachter de computer werden 23 okt twee doortrekkers over Malden ontdekt. Na een waarneming van een subadulte **Zeearend** over trektelpost het Maldens Vlak op 11 sept volgde een fraaie fotoserie van een exemplaar dat 23 okt rond het middaguur eerst over Lent en daarna over de Oude Waal in de Ooijpolder flapte. En daar bleef het niet bij: Op de ochtend van 10 nov werd een adult ontdekt bij Persingen in de Ooij, die langzaam naar zuidoost verdween. Weinig toelichting was er nodig na het verschijnen van de spectaculaire foto's van de **Slangenarend** die in de vroege ochtend van 29 aug op de Hamert werd ontdekt, maar helaas rond half tien in zuidelijke richting verdween. De waarneming is ingediend bij het CDNA en zal het ongetwijfeld gaan halen. Met dertien op 24 aug, drie op 1 sept en elf op 8 sept zijn de dagrecords van de **Bruine Kiekendief** voor dit najaar over respectievelijk De Hamert, Gebrande Kamp en het Maldens Vlak genoemd. De totalen voor dit najaar tot 15 nov zijn voor deze telposten 51, 8 en 21. Telpost De Kampen bij Gassel kende geen doortrekkers. Na 18 juni werden tientallen Bruine Kiekendieven gemeld, in eerste instantie vaak ter plaatse of jagend, richting september werden dit steeds meer doortrekkers. Vrouwtjes **Blauwe Kiekendief** werden 20 juni bij de Kaliwaal en 26 juni op de Hamert gezien. Daarna duurt het tot 24 aug met een adulte man over de trektelpost Maldens Vlak. Over de trektelposten Maldens Vlak, De Kampen, De Hamert en Gebrande Kamp trokken achtereenvolgend elf, drie, drie en twee exemplaren. Opmerkelijk is de waarneming van een adulte man **Grauwe Kiekendief** met prooi op een akker langs de Veenweg bij Tuindorp. Een eerste kalenderjaar werd 24 aug gefotografeerd bij KBP en op 31 aug (man) en 8 sept (vrouw/onvolwassen) trok een exemplaar over het Maldens Vlak. Eveneens op 8 aug trok een juveniel over de Hamert. Spectaculaire **Buizerdtrek** bleef dit najaar uit. Slechts op 14 en 15 oktober was er enige groepstrek, waarbij op de 14^e ineens een groep van 20 door een wolkendek kwam 'zakken' en er twaalf over Nijmegen trokken en tien op 15 okt bij Bijsterhuizen, Nijmegen werden geteld. Behoorlijk spectaculair is de waarneming van een laag WNW overcirkelende lichte fase **Dwergarend** die 15 aug over het Valkhof in Nijmegen werd waargenomen. Deze is, met schetsen, ingediend bij het CDNA. Liefst 24 **Visarenden** werden tussen 4 juli en 15 okt gezien, met een waarneming in juli (adult op de

4^e bij de Erlecomse Waard), tien in augustus en tien in september, waaronder op de 8^e een over het Maldens Vlak en de Hamert en twee langs de Gebrande Kamp. In oktober werden nog waarnemingen verricht bij de Oude Waal (5 okt) en op het Nieuwe Heerenven (15 okt). Een adulte man **Roodpootvalk** trok 6 aug over Oosterhout, een vrouwtje van deze soort werd 22 sept bij het SOVON-kantoor gedetermineerd. De eerste **Smelleken** voor dit najaar, een vrouwtje, jakkerde 14 sept door de Oosterhoutse Waard naar het zuiden. Bij Druten joeg er één op 17 sept en een adulte man was 1 okt kort ter plaatse aan de Hezelstraat in de Ooijpolder. Een vrouw joeg 13 okt door de Loenense Buitenpolder. 18 okt was er één ter plaatse bij KBP 5 en op 21 okt een bij Weurt. Een adulte vrouw trok 29 okt

Wespindief, Maldens Vlak, 23 aug 2009.

Foto: Menno Hornman Slechtvalk, Circul, 15 nov. '09.

Foto: Menno Hornman

over de Paardenweide in de Ooij en vanuit de trein werd een jagende vrouwtje bij Lent gezien op 11 nov. Trektelposten Maldens Vlak, De Kampen en Gebrande Kamp noteerden elk in totaal twee doortrekkers afgelopen periode, de Hamert acht. Telkens één **Boomvalk** werd gezien op 4 okt over de Hamert, 9 okt in de Zurepasweiden bij Sambeek, over de uiterwaarden bij Beneden-Leeuwen. De laatste werd 11 okt jagend bij het Broederbos bij Afferden gemeld. Na het uitfilteren van de tientallen waarnemingen van **Slechtvalken** op hun vaste plekken en meldingen uit de omgeving ervan bleven er eigenlijk weinig bijzondere over. Al dan niet met z'n tweetjes werden paalzitwedstrijden gehouden op de brug bij Ewijk, in de hoogspanningsmast bij De Kampen, in het Genneper havengebied en bij de EPON-centrale. De Hamert en het Ooijpoldergebied leverden ook vele waarnemingen op. Broedgevallen vonden plaats bij de EPON-centrale en in het havengebied bij Gennep. Wat het paar bij Ewijk heeft gedaan blijft een raadsel. In totaal veertien **Kwartels** werden nog gehoord, de vijftiende en tevens laatste voor dit seizoen, werd gezien, toen deze werd opgestoten in een ruigteterrein langs de Sint Hubertusweg in de Ooij op 23 aug. Op 3 juli trok er 's nachts één roepend over Mill. Verscheidene **Waterrallen** werden nog doorgegeven, de meeste vanaf de Hamert waar tussen 20 aug en 25 okt maximaal vier ex bij het Pikmeeuwenwater liepen. In de Ooijse Graaf belandde er één in de netten op 26 aug. Je weet even niet waar aan te denken als je een bruine 'ral' ziet op een slikrand bij de Oude Waal in de Ooij. Het bleek 16 aug te gaan om een eerstejaars **Kwartelkoning**. In het Ewijkse Broek bij Beuningen werd 16 okt een

gedeeltelijk leucistische **Meerkoet** gezien. De eerste **Kraanvogel(s)** voor het najaar werden 24 okt alleen gehoord op de Hamert. Daarna werden we alleen 9 nov geschampt door een aantal groepjes. Deze dag trokken er 79 over Boxmeer, zeven over Lindenholt, Nijmegen en een groep van ongeveer 50 a 70ex kon langs de stuwwal worden gevolgd tussen SOVON-kantoor om 15:11 en Weurt om 15:25. In de uiterwaarden bij Oeffelt waren er 27 ter plaatse. Eind juni, begin juli verzamelden **Scholeksters** zich onder andere op het Nieuwe Heerenven (19 op 20 juni: opmerkelijke waarneming voor dit gebied), in de Oosterhoutse Waard op 11 juli (70) en bij het Grote Grindgat bij Weurt (40 op 21 juli). Vanaf oktober gingen de aantallen weer drastisch omlaag en werden ze slechts nog gemeld op 16 okt in de Lentse Waard, bij Bijsterhuizen, Nijmegen op 22 okt en vanaf 23 okt bij het Grote Grindgat van Weurt (maximaal drie). De laatste waarneming voor deze periode betrof een exemplaar op 8 nov alhier. Zowel bij de Lingeplasjes als in de Loonse Waard kwamen **Kluten** tot broeden. Bij de Lingeplas werden twee juveniele en bij de Loonse Waard vier juveniele geboren. Bij zandwinning Kraaienhof in de Ooij liepen 28 juni vier vogels. Op 29 juni en 4 en 5 juli liepen resp 3, 2 en 1 Kluut in de Millingerwaard. Een latertje stond 13 sept in het Zwanenbroekje in de Ooij. **Kleine Plevieren** werden massaal gemeld, vooral van de Hamert. Grotere groepen hier waren 28 op 26 juni, 31 op 10 juli, 28 op 20 juli en 33 op 25 juli. Een beetje zandwinning kende haar eigen broedpaar, veel waarnemingen bestonden uit vijf tot acht exemplaren. In de Bemmelse Polder foerageerden er 28 juni vijftien. Na een juveniel op 20 sept bij KBP 5 kwamen waarnemingen van de Kraaienbergse Plassen op 1 okt en een op het Nieuwe Heerenven op 15 okt. Een overvliegende **Bontbekplevier** werd 28 juli opgemerkt boven Grave. Op 6 aug werden er twee op het Nieuwe Heerenven Zuid en zes op het Heerenven Noord waargenomen. In de Loonse Waard foerageerde er een op 29 aug. Tussen 31 aug en 27 sept volgden nog vier waarnemingen op de Hamert. Langs het Grote Grindgat van Weurt werd er 20 sept nog een gevonden, de waarneming van twee 27 sept op de Hamert was de laatste dit seizoen. De eerste week van september leverde vier doortrekkende **Morinelplevieren** op: 1 sept speerden er drie over het Maldens Vlak en 6 sept een juveniel over de Hamert. Op 3 aug stond een **Goudplevier** in het Zwanenbroekje in de Ooij. Op 6 sept trokken er vier over het Maldens Vlak naar het westen en een over de Hamert, alwaar er 22 sept vier ter plaatse waren. Op 28 sept noteerde De Kampen een doortrekker. Tussen de Kieviten foerageerde 17 okt er een in het Circul in de Ooij en na een doortrekker over de Hamert op 27 okt, telden zowel de Hamert als het Maldens Vlak 28 okt er negen op doortrek. Op 31 okt deelde het Maldens Vlak er drie met de telpost bij De Kampen. Langs Oosterhout vloog 6 nov een groep van 30 naar het zuidwesten. Telpost De Hamert zette 8 nov er weer drie op papier en De Kampen op 9 nov twee. Vanaf het terras van het SOVON-kantoor werden 13 nov zeven laagvliegers opgemerkt, de volgende dag gingen er 14 overvliegend op de foto in de Ooijpolder. Een adult zomerkleed **Zilverplevier** stond 16 aug op het Nieuwe Heerenven. Doortrekkers werden genoteerd bij de Gebrande Kamp op 29 aug, de Hamert op 11 en 20 sept en 10 okt en het Maldens Vlak op 14 okt. In de Drutense Waarden verbleef er één op 17 en 18 september. Op 25 juli hadden zich al zo'n 1100 **Kieviten** verzameld in de Bredelaarse Zeeg. In de maanden erna werden

voornamelijk in de Ooijpolder groepen van enkele honderden geteld. Tussen 28 okt en 11 nov werden er maximaal 3500 op het Nieuwe Heerenven geteld.

STRANDLOPERS TOT LEEUWERIKEN

Slechts vier **Kleine Strandlopers** kwamen dit jaar door. Op het Nieuwe Heerenven liep er 6 aug een, op 30 aug liep er zowel een bij de Kaliwaal als op het Kraaiahof in de Ooij en 7 sept foerageerde er weer een op de Hamert. Alle gemelde **Temmincks Strandlopers** liepen op het Nieuwe Heerenven; het betreft vermoedelijk hetzelfde exemplaar van 4 tot 6 juli. Op de 6^e werden er twee gemeld. Afgelopen periode werden drie **Krombekstrandlopers** doorgegeven en wel 18 aug op de Hamert, 29 aug in de Loonse Waard en 23 sept bij de Oude Waal. Veertig waarnemingen van **Bonte Strandlopers** vereist helaas een samenvatting. Vaak gaat het om herhaalde waarnemingen van pleisterende vogels. Vanaf de Hamert kwamen zeven meldingen met in totaal 19 ex. Vanuit de Gendtse Polder kwamen zes meldingen, waaronder zes op 30 sept. Tussen de tien waarnemingen van KBP 5 zat er een van vijf ex op 10 okt. Leuk zijn de twee op 17 sept bij de Tongelaar. De laatsten (zelfde?) liepen 14 okt in zowel het Zwanenbroekje als de Waalstrang bij Lent en in de Gendtse Polder op 17 okt. Diverse **Kemphanen** kwamen langs. Op 22 en 26 juni op de Hamert, op 28 juni bij de Oude Waal. Tussen 1 en 3 juli pleisterde er één in de Polder van Beek, op 2 juli zelfs twee. Op 3 en 4 juli verbleven er twee bij de Oude Waal en op 4 en 5 juli twee op de Hamert. 7 juli zat er weer een bij de Oude Waal en 16 juli op het Nieuwe Heerenven. Hier pleisterden op 20 en 21 aug drie exemplaren. Zowel op 1 als 2 sept zat er een in de Loonse Waard en de laatste, een vrouwtje, zat 8 en 9 sept bij de Kaliwaal. Het eerste gemelde **Bokje** voor het najaar zat 3 okt onder een pol pitrus op het Pikmeeuwenwater op de Hamert. Twee werden 11 okt bij de Oude Waal geclaimd, Watersnippen zijn echter niet uitgesloten. In de Millingerwaard vloog er 18 okt een op en telpost de Gebrande Kamp noteerde er een overvliegend naar west op 21 okt. In juli werden vanaf acht plekken solitaire of tweetallen **Watersnippen** gemeld. In augustus lopen de aantallen op het Heerenven op, tot 49 op 9 aug. Daarna schommelt het tot 21 aug rond dit aantal, om vervolgens weer flink te zakken. Vanuit andere geschikte plekken, zoals het Zwanenbroekje, de Hatertse Vennen en de Gebrande Kamp werden doorgaans niet meer dan tien ex doorgegeven. Een handjevol **Houtsnippen** werd doorgegeven. In de Nijmeegse wijk Hengstdal vloog er 23 okt zich een dood tegen een raam, hetzelfde gebeurde 9 nov in een wijk in Nijmegen. Levende vogels werden gezien op 24 okt bij het Pikmeeuwenwater, 1 nov op het Maldens Vlak en langs de rand van het Reichswald bij De Horst en 6 nov bij het Reindersmeer. **Grutto's** hebben de Polder van Beek, of beter, het Zwanenbroekje ontdekt als pleister- en foerageerplek. Tussen juni en 28 aug werd een maximum van 51 vogels op 17 juli geteld. Zowel in de Polder van Beek als bij de Kaliwaal bleven tot de laatste dagen van augustus nog langdurig twee exemplaren pleisteren, het laatste exemplaar zat 9 sept bij de Kaliwaal. Ze zijn behoorlijk schaars in onze regio. Daarom was de pleisterende **Rosse Grutto** in de Gendtse Polder van 30 sept tot 4 okt een leuke verrassing. Vijftien waarnemingen van de **Regenwulp** kwamen binnen, voornamelijk solitairen. De laatsten vlogen 24 aug zowel over KBP 7 als

over de Stuwwal bij Ubbergen. Grotere groepen **Wulpen** verbleven in de Bredelaarse Zeeg op 25 juli (245), in de Polder van Beek op 26 juli (250) en bij KBP 5 op 30 sept (252). In oktober en november werden regelmatig grote groepen gemeld in het westelijk deel van de Ooijpolder. Met negen **Zwarte Ruiters** op 23 aug in de Bemmelse Polder is het hoogste aantal genoemd. Het gros van de waarnemingen is afkomstig van de Hamert. Bij de Oude Waal verbleef 18 sept een adult winterkleed en tussen 19 sept en 4 okt hingen er drie rond in de Gendtse Polder. Tussen de vele **Tureluurmeldingen** valt die van 25ex op 17 juni in de Waalstrang bij Lent op. Bij de Oude Waal pleisterden tussen 6 en 24 september er maximaal drie. Eén van de meest ingevoerde steltlopers was de **Groenpootruiter**. Tientallen waarnemingen stroomden binnen. Eveneens met tientallen kwamen de waarnemingen van **Witgatjes** binnen. Hogere aantallen werden geteld bij de Oude Waal, waar tussen 7 en 23 aug maximaal 14 vogels werden geteld. Op 14 aug trokken er veertien over de stuwwal bij Ubbergen en in de Bemmelse Polder werden er 30 aug dertien geteld. Vanaf 8 nov worden vooral solitaire vogels gemeld. Hoofdleverancier van **Bosruiter**waarnemingen was wederom de Hamert. Tussen 26 juni en 12 sept werden hier tientallen meldingen verricht. Hogere aantallen werden bereikt in de eerste twee weken van augustus, met o.a. 21ex op 6 aug. Laatste Bosruiters waren aanwezig op 28 aug in de Afferdense Waarden, op 31 aug twee bij de Kaliwaal, 12 sept over de Hamert en 19 sept bij het Langven bij Grave. Op vele plaatsen werden **Oeverlopers** gezien. Hogere aantallen liepen vooral langs de randen van (voormalige) zandwinplassen. Het hoogste aantal bij elkaar, zestien, werd 20 aug bij de Oude Waal geteld. Eind oktober werden de voorlopig laatste waarnemingen verricht bij de Oude Waal (17 okt) en KBP 5 (20 okt). Na de vogel op 14 nov in de Afferdense Waarden kwamen er geen meldingen meer. Na een mogelijke juveniele **Zwartkopmeeuw** bij plas 8 van de KBP op 17 juli werd nog een subadult op 24 aug bij KBP 5 en een eerste zomer in de Erlecomse Waard op 27 aug gezien. Twee **Dwergmeeuwen** vlogen 29 aug rondjes boven plas 7 van de KBP, de volgende dag hing

Dwergmeeuw juveniel, Millingerwaard, 17 okt '09.

Foto: Marijn Nijssen

er nog één rond. Op 6 sept werd weer een vogel boven plas 7 gezien, ditmaal een adult. In de Millingerwaard was een juveniel tussen 17 en 19 okt aanwezig. De schatting van zo'n 1500 **Stormmeeuwen** op 25 okt op de slaapplaats op KBP 7 is een ruwe. Op dezelfde slaapplaats werd tussen 18 juni en 31 juli het hoogste aantal van 420 overnachtende **Kleine Mantelmeeuwen** op 18 juni geteld. Langs de Waal en de Maas werden af en toe **Zilvermeeuwen** gezien. De tien op 19 okt bij KBP 7 en op 8 nov bij het Grote Grindgat van Weurt zijn de hoogste aantallen. Opmerkelijk was het uitblijven van een grotere slaapplaats van **Geelpootmeeuwen** in de Erlecomse Waard. Maximaal zeven bij elkaar werden er op 27 en 30 juni geteld. Van de Kraaienbergse Plassen daarentegen kwam dit keer hogere aantallen, zoals 16 op 11 aug. Trektelpost de Gebrande Kamp noteerde aardig wat langstrekkers, in totaal 32. Op een paar waarnemingen na werden alleen solitaire **Pontische Meeuwen** gemeld langs de Waal en de Maas. Behoorlijk opvallend zijn de vele waarnemingen van **Grote Mantelmeeuwen**, voornamelijk langs de Waal en in mindere mate langs de Maas. Tussen 21 juni en 21 sept werden er bijvoorbeeld maximaal tien tegelijk geteld in de Erlecomse Waard. Ook op de Kraaienbergse Plassen werden meerdere exemplaren bij elkaar gezien, zoals vijf op 25 okt. Eindelijk werden er buiten de Kraaienbergse Plassen weer eens zekere broedgevallen van de **Visdief** vastgesteld. Op de Leemput van Milsbeek werd 15 juni een nest gevonden, en in het Zwanenbroekje en op zandwinning de Kraaienhof werd succesvol gebroed (resp. twee en drie jongen). Binnen de Kraaienbergse Plassen viel het nestindicerend gedrag van een paar bij plas 8 op tussen 17 en 28 juni. Opvallend was het opduiken van hogere aantallen Visdieven in de Erlecomse Waard, zoals 27 op 31 juli en 16 op 5 aug. Her en der in regio werden op plassen langs de rivieren Visdieven gemeld. Een Visdief in de Loonse Waard, tussen 3 aug en 7 sept optrekkend met vier andere, zorgde voor enige commotie door op foto's een Grote Stern te lijken. De laatste Visdieven vlogen 7 sept bij de Oude Waal en 8 sept in de Loenense Buitenpolder. De laatste groep **Zwarte Sterns**, acht, hing 6 sept rond bij KBP 7. Vermoedelijk dezelfde vogel werd 8 sept zowel bij de Oude Waal als bij de Bisonbaai gezien. Een juveniel pleisterde van 19 tot 24 sept bij de Haart bij Beugen. Bij Beers verbleef 7 nov een groep van rond de 300 **Holenduiven**, op 11 nov werden er nog 90 geteld. Over de Hamert trokken er 8 nov 154. Inmiddels vaste gast in de rubriek is de leucistische **Houtduif** van Cuijk en ook tussen 30 juni en 21 okt werd deze nog onregelmatig gezien. Na een schamel aantal van 2001 Houtduiven over de Hamert op 18 okt stopte de teller 24 okt bij 22270. Maar daarmee waren ze nog niet op. Op 31 okt telde De Kampen er 4423 en de Gebrande Kamp 4755, de Hamert kende een eindstand van liefst 57150 doortrekkers! In Wijchen werden 60 **Turkse Tortels** bij een boerderij aan de Hazenweg geteld. De Gebrande Kamp werd 8 sept gepasseerd door zes **Zomertortels**, dezelfde dag de Millingerwaard door één. Over de Gebrande Kamp trok er 11 sept weer een en bij de Violenberg bij Milsbeek werd 13 sept de laatste gemeld, een juveniel. De laatste **Koekoeken** hingen 8 sept rond in de Millingerwaard en op de Paardenweide in de Ooij en 9 sept op de Mookerheide. Op 16 sept zwoegde de laatste, een juveniel, over de Heerenvenweg nabij de Hamert naar noordoost. De eerste **Velduil** voor het najaar werd 20 aug gefotografeerd in de Loonse Waard. Op 18 sept ging er een op de foto in de

Millingerwaard. Vervolgens bleek trektelpost het Maldens Vlak een grote aantrekkingskracht op Velduilen te hebben: op 12 okt trok er een over, de volgende dag werd er een opgestoten van een klein heideterrein op het vliegveld. Hetzelfde gebeurde hier met twee uilen op 31 okt. Bij Appeltern werd er 12 nov een gezien en in de late schemering van 15 nov ging er weer een op de foto bij Princepeel. Veel bekijks trokken de **Nachtzwaluwen** van Mulderskop. Tot vier vogels bij elkaar werden er hier gemeld. Op diverse heideterreinen in de Maasduinen werd eveneens het geratel van mannetjes gehoord, zoals in het Broederbos en op de Hamert. Op de Ullingse Bergen bij Sint

Velduil, Millingerwaard, Ooijpolder, 18 sept '09.

Foto: Harvey van Diek

Anthonis werd een mannetje gehoord. Op 15 aug werd, waarschijnlijk door verstoring, een mannetje overdag gehoord bij de Springberg op de Bergerheide. Op Mulderskop werd 27 aug overdag een Nachtzwaluw opgestoten, de laatste van dit jaar verscheen 8 sept zittend op de Ceresweg in de koplampen van een auto. Na waarnemingen op 7 sept bij de Oude Waal (twee) en bij Mill (vier) was het ook bijna weer gedaan met de **Gierzwaluw** dit jaar. De laatste trok 14 sept over de wijk Hengstdal in Nijmegen. Ondanks de door vorst toegebrachte klap afgelopen winter, werden er behoorlijk wat **IJsvogels** gemeld. Op een aantal locaties vonden zelfs (mogelijke) broedgevallen plaats, zoals bij de Gebrande Kamp, in de wijk Lindenholt in Nijmegen, langs de Mookerplas en bij de Berendonck. Spijtig genoeg alleen gehoord werd de **Bijeneter** welke 4 sept rond het middaguur over de Mookerheide trok. We werden aardig getrakteerd met **Draaihalzen**, liefst negen waarnemingen kwamen binnen. De eerste werd 23 aug gefotografeerd op het Maldens Vlak. In de Ooijsche Graaf werd 26 aug een exemplaar ontdekt op de Kerkdijk die later in de netten van de ringers alhier vloog en ringnummer V391577 meekreeg. 30 aug foerageerde er één op de Hamert en een exemplaar op 2 sept op het Maldens Vlak liet helaas alleen zijn achterkant zien, om daarna te verdwijnen. In de Loonse Waard pleisterde er 5 sept één, de volgende dag zat er een op de Gebrande Kamp. De Ooijsche Graaf ringde 9 sept er weer een en de laatste zat 13 sept bij KBP 8. Vanaf 27 juli werd weer onregelmatig de **Middelste Bonte Specht** waargenomen op de Wylerberg, vooral rond het SOVON-kantoor. Tijdens de najaarstrek noteerden de trektelposten leuke aantallen **Boomleeuweriken**. Bij het Maldens Vlak werden 249 streepjes gezet, de Gebrande Kamp zette er 160, de Hamert deed mee met 133 en De Kampen noteerde er 21. Op Maldens

Vlak werd in oktober een mannetje nog een aantal keer jubelend gehoord. Over het centrum van Nijmegen trokken 28 okt vijf vogels. Met de 1060 **Veldleeuweriken** over het Maldens Vlak op 20 okt werd het hoogste dagtotaal van alle telposten dit najaar neergezet. **Oeverzwaluw**kolonies bevonden zich afgelopen zomer bij de Leemput van Milsbeek (380 nestholen), KBP 7 (75), zandwinning Kraaienhof (10), nabij de Hamert (10) en in de Millingerwaard (80). Laatsten trokken 18 sept over Maldens Vlak en de Gebrande Kamp, 19 sept over Reindersmeer (twee), 20 sept over de Mookerheide en op 7 okt over het SOVON-kantoor.

ZWALUWEN TOT KRAAIEN

Op 8 sept was er goede trek van **Boerenzwaluwen**. Maldens Vlak telde er 1500, de Gebrande Kamp 2311 en de Hamert 2957. Met de 2040 over het Maldens Vlak op 19 sept werd de derde plaats in dagrecords gehaald. Late Boerenzwaluwen trokken 23 okt nog over het Maldens Vlak (twee) en 24 okt over Nijmeegse wijk Brakkenstein (vier). In augustus verzamelden **Huiszwaluwen** zich bij Maria Roepaan nabij Gennep op 21 aug (150). Op 22 aug trokken in een paar groepen er zo'n 100 over Beneden-Leeuwen en over het SOVON-kantoor trok een breed front van zeker 165 vogels. Bij de Leemput van Milsbeek werden er 2 sept zo'n 250 geschat. Na 23 over het Maldens Vlak en zes over De Kampen op 27 sept vlogen de laatsten op 28 sept over Beers en 3 okt over de Bemmelse Polder (drie). Verbazingwekkend is het aantal gemelde **Grote Piepers**, liefst zeven! Nadat de Gebrande Kamp er al twee mocht tellen op 22 sept, volgden nog waarnemingen over het Maldens Vlak op 10 okt en over de Hamert op 11 en 18 okt. Bij KBP 5 werd er 19 okt een opgestoten en een mogelijke Grote Pieper vloog 31 okt laag over de Stadswaard in de Ooijpolder. Van recordhoogte is het aantal **Duinpiepers** dat tussen 18 aug en 9 sept werd gemeld. Na twee doortrekkers over de Hamert op 18 aug volgden nog 35 doortrekkers waaronder negen op 24 aug, acht op 27 aug, vijf op 31 aug, drie op 1 sept en vijf op 9 sept. Telpost Maldens Vlak noteerde er acht. Over Weurt werden Duinpiepers gemeld op 19 aug en 6 sept, langs Cuijk vloog er een op 20 aug en de Gebrande Kamp telde er 8 sept een. Tussen 29 aug en 5 sept was er een verhoogde activiteit aan doortrek bij **Boompiepers**. Op 29 aug vlogen er 34 over de Hamert, op 1 sept 69 over de Gebrande Kamp en op 2 en 5 sept toevallig beide keren 52 over het Maldens Vlak. De laatste wegtrekkers werden 5 okt gehoord bij Horssen, telpost De Kampen en bij Weurt (twee). De laatste verdween 11 okt richting zuiden bij De Kampen. In de eerste week van oktober trokken 1213 **Graspiepers** over de Gebrande Kamp (2 okt), 2060 over de Hamert (4 okt) en 2009 over De Kampen (5 okt). Liefst twee **Roodkeelpiepers** vlogen over ons werkgebied en wel beide op 9 okt. Zowel het Maldens Vlak als De Hamert waren de gelukkige telposten. Na de eerste **Waterpieper** 30 sept in de Gendtse Polder volgde 1 okt de tweede bij KBP 7. De volgende waarneming, twee over de Gebrande Kamp, werd pas 9 okt verricht. De kale maïsakkers bij trektelpost De Kampen lijken erg aantrekkelijk voor deze soort. Op 7, 9 en 15 nov werden er achtereenvolgens 32, 44 en 35 geteld. In de Loonse Waard verbleef eind augustus een groep van ongeveer 50 Gele Kwikstaarten. Nadat de trektelposten de nodige doortrekkers hadden genoteerd, werden de laatsten 10 okt bij de Oude Waal en over het

Maldens Vlak (twee) en 11 okt over de Gebrande Kamp gezien. Curieus was het opduiken van een eerste kalenderjaar **Citroenkwikstaart** op 19 aug op exact dezelfde locatie als van de vogel van 2008, namelijk bij de Oude Waal in de Ooijpolder. In de twee dagen erna kwamen er nog meldingen van rond acht uur 's ochtends, op beide dagen werd de vogel de rest van de dag niet weer gevonden. Dit betreft de tweede waarneming voor ons werkgebied. Alleen van het H-D gemaal aan het begin van de Ooijpolder kwamen waarne-

Citroenkwikstaart, eerste jaars, Oude Waal, Ooijpolder, 19 aug '09.

Foto: Bram Ubels

mingen van een geslaagd broedgeval van de **Grote Gele Kwikstaart**. Naast solitaire en tweetallen doortrekkers werden er op 7 okt bij de Gebrande Kamp zes en op de Hamert op 9 okt elf geteld. De trektelposten noteerden in totaal 21 (De Kampen), 22 (Gebrande Kamp), 27 (Maldens Vlak) en 32 (Hamert) trekkers. Noemenswaardige aantallen **Witte Kwikstaarten** trokken 4 okt over de Hamert (123), 9 okt over de Gebrande Kamp (224) en wederom over de Hamert op 9 okt (315). Een mogelijke **Rouwkwikstaart** werd 30 okt bij de Kuilen bij Langenboom gefotografeerd. Op 9 okt hadden de **Heggenmussen** de trekdrang er aardig in. Maldens Vlak telde er 20, de Gebrande Kamp 37 en de Hamert 72. Een eerste kalenderjaar **Nachtegaal** belandde 5 juli in de CES-netten in de Ooijsche Graaf. Verrassend was het zingende mannetje op 12 juli in de Groenlanden en 3 aug werd er een gemeld op de Hamert. Tussen 5 aug en 10 sept werd regelmatig een foeragerende **Blauwborst** bij de Oude Waal in de Ooij gezien. De CES ringde er zes: op 18, 23 en 26 aug en 6 en 9 sept (twee). Op 1 sept verbleef er een op de Gebrande Kamp. In oktober zorgden zingende **Zwarte Roodstaarten** hier en daar nog voor een vrolijke noot: op het industrieterrein van Wijchen op 13 okt, op Bijsterhuizen bij Nijmegen op 15 okt, in de Indische Buurt in Nijmegen op 16 okt, in Boxmeer op industrieterrein Saxe Gotha op 17 okt en een wel erg fanatieke op 26 okt in Bottendaal, Nijmegen. Voorlopig de laatste werd 6 nov gemeld bij de Waalhaven in Nijmegen. Een **Gekraagde Roodstaart** zat 6 okt in de tuin

van een vogelaar in Lent, op 8 okt werd er één gemeld nabij het H-D gemaal in de Ooij. Zowel de Gebrande Kamp als Maldens Vlak noteerden er 9 okt een en de laatste viel op 13 okt naast de telpost op het Maldens Vlak in. Bij de Kaliwaal werd 22 juni een **Paapje** gemeld. Pas 7 aug volgde de volgende waarneming van drie ex in de Millingerwaard. Hierna werden meermalen groepjes gezien. Bij de Mookerplas acht op 24 aug, acht op 26 aug bij de Querdamm, negen op de Hamert op 27 aug, zes bij de Cilieboer in de Ooij op 2 sept en acht in de Stadswaard op 17 sept. De laatsten zaten 3 okt in de Millingerwaard en 8 okt bij de Kraaienbergse Plassen. Interessant is de terugvangst op 9 sept van een eerste kalenderjaar **Roodborsttapuit** op de CES locatie in de Ooijsche Graaf met een Helgoland-ring. Dit hoeft niet te betekenen dat de vogel per se op Helgoland is geringd, wel in Duitsland. Bij KBP 8 zat 12 nov nog een man. In het najaar kwamen redelijk wat **Tapuiten** langs, variërend van solitair tot groepjes van maximaal vijf (30 aug Hamert en 16 sept Wellsche Meer). Grappig is de waarneming op 30 aug van een exemplaar midden in een woonwijk in Boxmeer, eerst in een boom, later op de nok van een dak. De laatsten kwamen in oktober langs bij het Maldens Vlak op 8 okt, Langenboom (9 okt) en het Afleidingskanaal bij Overloon (13 okt). De man **Beflijster** op 30 okt bij de Tongelaar was de enige Beflijster die niet vanaf een trektelpost werd gemeld. De Hamert telde er 27, de Gebrande Kamp zeven, Maldens Vlak 36 en de Kampen acht. In het dorp Leuth in de Ooijpolder ging 17 en 19 juli een fraaie albino man **Merel** op de foto. Op de Hamert werden 18 juni twee **Krams-vogels** gemeld. De eerste voor het najaar trok 1 sept over het Maldens Vlak, de volgende

Merel albino, Leuth, 19 juli '09.

Foto: Harvey van Diek

dag was er hier een ter plaatse. Na nog een aantal september-waarnemingen komen de grotere groepen vanaf begin oktober binnen. Eind oktober trok er ineens een wolk over: de Hamert noteerde er 27 okt 1084 en de volgende dag 505. Maldens Vlak deed 28 okt mee met 550 vogels. Langs de Elstweg bij Beers foerageerden er 11 nov ongeveer 150, de volgende dag werden er zo'n 150 geteld langs de Meisevoort bij de Tongelaar. Tien oktober telde het Maldens Vlak 829

Zanglijsters, de Hamert ging hier met 2985 doortrekkers ruimschoots overheen. De eerste **Koperwiek** trok 18 sept roepend over het Maldens Vlak. Het duurde tot 30 sept voor de volgende, over Nijmegen, werd gehoord. Vanaf de tweede week in oktober trokken de grotere groepen door, zoals 756 over het Maldens Vlak op 10 okt. De Hamert telde er op 27 okt 1034 en 31 okt 1842. Een groepje van dertien **Grote Lijsters** zat 7 aug op de Gemeenteheide bij Nieuw-Bergen. Tussen 12 aug en 26 sept werden er maximaal 51 geteld op het Maldens Vlak. Bij de Gebrande Kamp trokken er 29 aug 19 langs en trok 7 okt een deel van een groep van 45 verder. Op 11 okt tipte een groep van 43 wederom de

Gebrande Kamp kort aan. De laatste zingende **Sprinkhaanzanger** liet zich 4 aug horen bij de Kaliwaal. Op 18 aug belandde er een in de netten in de Ooijsche Graaf en de volgende dag kwam een melding vanaf de Hamert. De laatste hing 9 sept wederom in de netten bij de CES. De allereerste vangst van een **Snor** voor de CES, een eerste kalenderjaar, hing op 18 aug in de netten en werd fraai gefotografeerd. Liefst 59 **Rietzangers** gingen er door de handen van de ringers in de Ooijsche Graaf, verdeeld over de maanden juli (een), aug (42) en sept (16). Op 29 en 30 juni werd een Rietzanger geclaimd langs de Graafse Raam bij Escharen. Bij de Leemput van Milsbeek scharrelde er 8 aug één en het Land van Cuijk kon er eindelijk eens verwelkomen op 22 aug in De Bronckhorst bij Velp. Wie de tijd en de moeite nam bij de Oude Waal in de Ooij kon er hier wel een vinden. Dit gebeurde op 5, 13, 17, 18 (twee) en 27 aug en 13 sept. De laatste melding, een vangst, kwam 26 sept uit de Ooijsche Graaf. De Ooijsche Graaf ving 113 **Bosrietzangers** afgelopen periode, de laatste hing 20 sept in het net. De laatste (zekere) veldwaarneming werd 7 sept in de Millingerwaard verricht. Rond de 900 **Kleine Karekieten** passeerden de netten van de Ooijsche Graaf tussen 15 juni tot de laatste op 26 september. Bij de Oude Waal werden er tussen 10 en 17 sept maximaal twee geteld. Vanuit de Drutense Waarden kwam 21 sept nog een waarneming. Met nog een zingende **Spotvogel** op 26 juli bij Groesbeek en roepende vogels bij de Graafse Raam op 27 juli, in de Maasheggen bij Beugen op 28 juli en twee bij het Heerenven op 29 juli waren ook de waarnemingen voor dit jaar voorbij. Na vangsten van **Braamsluipers** op 6 (twee) en 9 sept in de Ooijsche Graaf werden ze nog gezien op 13 sept bij het H-D gemaal en op 16 sept in een tuin in Nijmegen. **Grasmussen** scharrelden nog rond bij de Leemput van Milsbeek op 13 sept, in de Ooij bij Persingen op 16 sept en bij KBP 3 op 22 september. Tussen 18 aug en 26 sept werden nog 74 **Tuinfluiters** gevangen in de Ooijsche Graaf. De laatste twee voor dit najaar hingen de 26^e in de netten. Na enkele dagen met leuke aantallen **Zwartkoppen** in de ringnetten, zoals 111 op 6 sept, 31 op 9 sept en 72 op 13 sept, werden nog exemplaren gezien op 11 okt bij de Gebrande Kamp, 14 okt in de Goffert Heemtuin in Nijmegen en 30 okt zelfs zacht zingend op de Paardenweide in de Ooij. Het lijkt me lichtelijk frustrerend als je een prachtsoort als de **Bladkoning** alleen hoort roepen tussen 9:55 en 10:15 en je krijgt 'm ondanks speurwerk niet te zien. Toch overkwam dat helaas de trekteller 10 okt op de Hamert bij het Pikmeeuwenwater. De laatste twee gemelde **Fluiters** foerageerden 5 juli in Eiken op de Wylerberg. Liefst 50 **Tjiftjaffen** vlogen 13 sept de mistnetten van de ringers op de CES locatie in de Ooijsche Graaf in. Er bleven in het late najaar nog behoorlijk wat hangen. Een mannetje bij het Wylerbergmeer was wel heel fanatiek en zong op 2 nov. Deze vogel bleef tot minimaal 13 nov. Een ander zingend mannetje werd 8 nov bij De Kampen gehoord. Overige novemberwaarnemingen waren op 2 nov in Nijmegen, 4 en 14 nov bij de Leemput van Milsbeek en 8 nov in de strang bij de Bisonbaai. In een haag in het Zwanenbroekje in de Ooij pleisterde tussen 25 en 27 okt een Tjiftjaf met een roep, die wordt toegeschreven aan oostelijke populaties van de **Scandinavische Tjiftjaf**. **Fitissen** werden in oktober nog gemeld bij Langeboom (4 okt), in de wijk Hengstdal in Nijmegen ging 8 okt er één op de foto en 10 okt zat er één op het Maldens Vlak. Minimaal zeven **Grauwe Vliegenvangers** zwierven 10 sept nog door de Heemtuin in het Goffert in

Nijmegen. Hierna volgden nog waarnemingen op 22 sept bij KBP 3 en 25 sept bij het SOVON-kantoor op de Wylerberg. Een fenologische afzwaai werd 3 nov bij het Wylerbergmeer gezien. Dit is de laatste ooit. Het vorige record was in vleugels van een vogel welke 6 okt 2008 in de wijk Winkelsteeg in Nijmegen zat. In september werden nog **Bonte Vliegenvangers** opgemerkt op de 7^e op de Paardenweide in de Ooij, op 8 sept op het Maldens Vlak, liefst vijf in de Goffert Heemtuin en de laatste op 21 sept aan de rand van het Reichswald bij Frasselt (DI). Een **Baardman** pingelde 18 okt eenzaam over de trektelpost op de Hamert. Een **Witkoppige Staartmees** verbleef 23 sept in de tuin van een vogelaar in Grave. Een goede kandidaat Witkopstaartmees 3 okt op de Hamert zal toch door het ontbreken van goede documentatie als Witkoppige de boeken ingaan. Minimaal drie Witkoppigen zaten 4 okt in een groep Staartmezen in de Heemtuin in Nijmegen. Wie de tijd nam kon in september en oktober leuke groepen **Pimpelmezen** tellen. In de wijk Hazenkamp werd 1 sept een groep van 19 geteld en bij het SOVON-kantoor bestond 5 okt een groep uit zo'n 50 vogels. In juni bleken vonden al zwerftochten door **Boomklevers** plaats en werden ze buiten de gangbare broedgebieden gezien. Zo werd er 30 juni een aangetroffen in een haagje in het Circul bij Persingen. Na een nazomerse tijd van stilte werden 12 nov weer eens twee **Kortsnavelboomkruipers** gezien en gehoord op de Wylerberg. Hadden we wat **Buidelmezen** betreft een zeer mager voorjaar, dit najaar deden ze het wat beter. In de Lage Wijth bij Grave riep 24 aug een vogel. Telpost De Kampen werd 19 sept verrast met een doortrekker en de Gebrande Kamp mocht er 11 okt een noteren. Natuurlijk mocht de Hamert niet achterblijven, maar die moest het 18 okt helaas doen met alleen een hoorwaarneming. In de zomermaanden werden op diverse locaties in de Maasduinen **Wielewalen** gehoord. Ook vanuit de Tongelaar en omgeving kwamen frequent meldingen. In de Ossenbroek bij Haps werden 4 juli drie mannetjes gehoord. Laatste roepende exemplaren werden 16 aug gehoord bij het Nieuwe Heerenven, op 17 aug bij de Lage Raam en op de Bosscherheide en de laatste vogel trok 29 aug over de telpost op de Hamert. De eerste **Klapekster** voor het najaar zat 4 okt weer op de Hamert, gevolgd door het Maldens Vlak op 7 okt. Hierna werden vrij snel locaties bij Het Quin, de Ullingse Bergen, Bergerheide in bezit genomen. Opmerkelijke plekken zijn de weilanden ten noorden van de Sint Jansberg (op 20 okt en 3 nov), De Bruuk op 1 nov, de uiterwaarden bij Aijen op 3 en 8 nov. Doortrekkers werden gemeld op 21 en 31 okt langs de Gebrande Kamp, 24 okt twee over de Hamert. Op vier dagen in okt (9, 13, 14 en 18) werden 908 **Kauwtjes** geregistreerd. De Hamert telde er 310 op 18 okt. Bij Grave liep 22 okt een **Noordse Kauw**. In de binnenstad van Nijmegen was er één verzot op eikeltjes, op meerdere dagen in oktober werd er een foeragerend hierop aangetroffen. Aan de Muntweg in Nijmegen werd 24 okt een ander exemplaar aangetroffen. Een **Raaf** trok 14 aug over de Hamert, de volgende vloog er één over Weurt. Van een exemplaar op 4 okt op het Maldens Vlak werd het geluid opgenomen.

SPREEUWEN TOT GORZEN

Bij Beugen zwierf 3 aug een groep van 2500 **Spreeuwen**, de telpost op de Hamert noteerde 2352 doortrekkers op 8 nov. Aan de Dommelsvoort bij de Kraaijenbergse Plassen

foerageerden tussen 3 okt en 12 nov tot 165 **Ringmussen**. De Gebrande Kamp noteerde 9 okt 110 doortrekkers, de Hamert deed mee met 162. Op 18 okt passeerden er nog eens 165 de Hamert. De eerste **Keep** voor het najaar trok 18 sept over de Gebrande Kamp, de volgende dag gevolgd door een exemplaar over het Maldens Vlak. Echt op gang kwam het daarna niet, de Gebrande Kamp sprokkelde er 208 bij elkaar, de Hamert 843 en het Maldens Vlak 1752. De Kampen kwam niet verder dan 80. Vogels ter plaatse werden slechts sporadisch gemeld. Een **Europese Kanarie** was 14 aug kort ter plaatse bij de Leemput van Milsbeek. Door de trektelposten werden aardig wat van deze soort geteld. Het Maldens Vlak kende doortrekkers op 17 en 18 okt, de Gebrande Kamp op 23 en 25 okt en De Kampen bij Gassel op 31 okt. De kroon spande echter weer de Hamert met doortrekkers op 18, 24, 27 en 31 okt en twee op 6 nov. Leuke groepen **Groenlingen** hingen rond in de Maasheggen op 8 aug (50), bij de Tongelaar op 9 en 12 aug (80), bij de Mookerplas op 28 okt (70) en de Gebrande Kamp op 31 okt en 2 nov (50). Een groep van rond de 50 zat 3 nov bij Heeswijk, Cuijk. Vanuit de Bemmelse Polder werden meermalen groepen **Putters** gemeld, zoals de 100 op 8 okt. Rond de Oude Waal werden tot 60 vogels geteld, wellicht betreft de waarneming van 75 ex bij de Waalstrang bij Lent op 28 sept dezelfde groep. In de Winssense Waarden vlogen er 20 sept zo'n 70 rond. Een vogel die leek op een hybride **Putter x Kanarie** zong 12 aug uitbundig in de top van een struik nabij Beers. In juni en juli werden verscheidene **Sijzen** gemeld. Een groepje van maximaal vijf zou kunnen wijzen op een broedgeval. Vanaf begin september werden de eerste trekkers op de telposten gesignaleerd, pas begin oktober komt het lekker los met bijvoorbeeld 71 ex over De Kampen op 5 okt. Met de 95 over Maldens Vlak op 10 okt en de 103 over de Kampen op 11 okt werden de hoogste dagtotalen gehaald. In de eerste week van augustus pleisterden er rond de 150 **Kneutjes** in de Millingerwaard. In de Gendtse Polder telde een groep op 3 okt 100 vogels. Leuke aantallen trekkers werden geteld op de Hamert op 4 okt (259), De Kampen op 5 okt (362) en op 9 okt over het Maldens Vlak (128), de Gebrande Kamp (241) en de Hamert (740). Een **Barmsijs** vloog 18 juni roepend over Malden, over de Nijmeegse wijk Heijendaal riep er 28 sept een. De eerste trekker werd 11 okt gemeld op het Maldens Vlak. Hierna volgde sporadisch waarnemingen van voornamelijk enkelingen. Bij de Oude Waal werden er vijf gezien op 31 okt, over de Hamert vier op 8 nov en over het Maldens Vlak vijf op 14 nov. Bij KBP 8 zat 10 aug kort een **Kruisbek** in de top van een eik en op de Bosscherheide was 17 aug een groep van tien ter plaatse. Vanaf de eerste week van september kwamen de doortrekkers langs, waarbij elke telpost wel haar portie kreeg. Het hoogste aantal op 27 okt met 59 over de Hamert. Tweemaal werden op het Maldens Vlak 'glip'-types gemeld, doorgaans hebben we te maken met 'klub' roepende vogels. In Heumensoord verbleef eind september een groep van rond de 25 vogels. Na het broedseizoen, in augustus, doken wederom in de bekende gebieden **Goudvinken** op. Bij de Leemput van Milsbeek, Reindersmeer, in Heumensoord en op de Bergerheide werden kleine groepjes gezien. Over Maldens Vlak trokken er 28 okt 13, waaronder een groep van elf. De telpost op de Hamert trof het met 19 vogels over op 6 nov. Bij Reindersmeer verbleven er vijftien op 1 nov. Een man **Noordse Goudvink** werd 1 nov in het Reichswald gemeld. Bij het SOVON-kantoor werd regelmatig een groep Appelvinken aangetroffen. Het

hoogste aantal werd 1 sept geteld (28ex). Hogere aantallen **Appelvinken** werden geteld bij de Gebrande Kamp op 21 aug (13), 9 okt over Maldens Vlak (16) en Hengstdal, Nijmegen (19), de Leemput van Milsbeek op 7 nov (10) en in Beek op 9 nov (18). **IJsgorzen** werden voornamelijk tijdens trektellingen op de Hamert opgemerkt. Een passeerde op 23 sept, twee op 27 okt en weer één op 31 okt. Maldens Vlak trok deze verhouding enigszins weer recht door op 8 nov drie vogels te melden. Een roepende eerste winter of vrouw **Sneeuwgorz** trok 18 okt over de Hamert. Van 19 tot 21 okt verbleven twee Sneeuwgorzen bij de Leemput van Milsbeek. Vervolgens pleisterde er tot 28 okt nog één. Mogelijk dat de vogel op 21 okt over de Gebrande Kamp één van de twee was? Trektelpost Maldens Vlak noteerde 23 okt er één naar zuidwest. **Geelgorzen** groepeerden weer samen en zo werden er rond de 30 op de Bergerheide op 4 okt gezien, 20 in het Vierlingsbeekse Broek en 15 bij Sambeek op 1 nov en vijftien langs de Querdamm op 15 nov. Er werden aardig wat **Ortolanen** vanaf de trektelposten gemeld. Over de Hamert trokken exemplaren op 23 en 24 aug, 1 sept en 9 sept. Langs het Maldens Vlak vlogen ze langs op 1 sept en 5 sept en de Gebrande Kamp werd 1 sept gepasseerd. Bij Grave verbleef op 10 sept een Ortolaan op een akkertje. De groep van 55 **Rietgorzen** op 7 okt in de Bemmelse Waard telde er net één meer dan de 54 over het Maldens Vlak op 18 okt. De telpost op de Hamert zette op 28 okt liefst 373 streepjes bij deze soort. Met twee langstreckende **Grauwe Gorzen**, op 31 okt en 6 nov, had de trektelpost op de Hamert wederom weer twee straffe waarnemingen.

Activiteitenkalender, eerste kwartaal van 2010

Januari 2010

Zaterdag 16 januari, excursie Zeeland

Vertrek 7.00 uur vanaf het Hollandsch-Duitsch gemaal. Info en verplicht opgeven bij jan.e.hartog@upcmail.nl of via 0481-373885

Vrijdag 29 januari

Ledenavond in het Dobbelsmannklooster met o.a. het Jaaroverzicht van 2009, aanvang 20.00 uur. Opgave bij remcovwgnijmegen@hotmail.com

Februari 2010

Zaterdag 13 februari, excursie Friese westkust

Vertrek 6.30 uur vanaf het Hollandsch-Duitsch gemaal. Info en verplicht opgeven bij jan.e.hartog@upcmail.nl of via 0481-373885

Maart 2010

Zaterdag 13 maart fietsexcursie Ooijpolder,

start 9.00 uur bij Hollandsch-Duitsch gemaal, Info bij peter.hoppenbrouwers@planet.nl of via 024-3234751

Maandag 29 maart ALV Algemene Leden Vergadering van de Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken, Aanvang: 20.00 uur in Wijkcentrum Burghardt